

SATUL ȘI ȘCOALA

REVISTĂ LUNARĂ PENTRU
EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNT

*****

S U M A R U L :

<i>Ion Brădet</i> : Școala și bugetul	161
<i>Dr. Alexandru Roșca</i> : Diferențele psihice dintre sexe	162
<i>G. Lombardo-Radice</i> : Școlarii Alicei Franchetti (Trad. Al. David)	165
<i>Dr. Dimitrie Todoranu</i> : Bazele psihologiei caracterului	173
<i>Nicolae Nistor</i> : Din carnetul unui dascăl	178
<i>Nicolae Bembea</i> : Probleme didactice	182
<i>C. Sporea</i> : Planul unei lecții de religie	184

CRONICĂ—CĂRȚI—REVISTE

Fișa personală. — Măsurarea funcțiilor psihice. — Măsuri practice pentru eliminarea sentimentului de inferioritate. — Examenе de 4 clase primare. — Reduceri bugetare. — Ingrijitoare de copii. — *Radu Carpin*: Biblioteca învățătorilor. — *Gheorghe I. Brătianu*: File rupte din cartea războiului. — *Valeria V. Marchiș*: Feleacul. — Progres și cultură.

*****

Satul și Școala

Redactată de C. IENCICA și D. GOGA, profesori.

Correspondența pentru redacție :

Constantin Iencica Str. Mărzescu No. 21, Cluj.

Correspondența pentru administrație :

Dimitrie Goga Str. Bob Nr. 13, Cluj.

Abonamentul 120 lei pe an pentru învățători ; 150 lei pentru școale și comitetele școlare.

*

Răspândiți această revistă printre prieteni și cunoscuți. In ea se oglindesc ideele și acțiunea celor cari doresc ridicarea satelor și a școalei primare.

*

Cine nu înapoiază, în timp de 10 zile dela expediere, exemplarul ce i s'a trimis, este considerat abonat și așteptăm costul abonamentului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Amintiți-Vă că hârtia, tiparul și lucrul sunt scumpe ; revista se susține numai din abonamente. Trimiteți-ne deci, neîntârziat, costul abonamentului pe adresa Administrației, str. Bob 13, Cluj.

*

In loc de chitanță, numele abonaților pe anul în curs, se trece pe pagina a 3-a a copertei.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

*

Lucrările și revistele primite la Redacție vor fi amintite la Bibliografia acestei reviste. Rugăm revistele să accepte schimbul.

*

Domnii abonați, cărora le lipsesc numere din revistă, sunt rugați să le ceară printr'o c. p. dela Administrație, str. Bob 13, Cluj.

ȘCOALA ȘI BUGETUL.

În preajma întocmirii bugetului, asistăm de câțiva ani de zile, cu inima strânsă de durere la tragedia școlii și a slujitorilor ei.

Decâte ori nevoile de economie bugetară se impun, o categorie însemnată de oameni cu responsabilitate în Statul acesta (oameni politici, gazetari de seamă) cer reducerea bugetului școlii și micșorarea salariului slujitorilor ei.

Venind la conducerea Departamentul Instrucțiunii actualul Ministru a înțeles că este obligat, nu pentru a-și împlini promisiuni făcute în opoziție, ci dintr'o înaltă înțelegere a misiunii pe care o are școala de îndeplinit, ca să repună pe slujitorii ei în drepturile care le-au fost răpitate ani de-a rândul și care numai puteau întârzia fără ca să ducă la un adevărat dezastru al școlii.

Tot grație acestui mare om de școală, aproape 7000 de învățători au fost numiți ca să răspândească în satele de pe întreg cuprinsul țării lumina binefăcătoare a cărții.

Pe cei cari critică acțiunea culturală a actualului Ministru și cari propagă prin vorbe și scris cuvinte de neprețuire a corpului didactic, îi putem considera ca adevărați inamici ai neamului nostru.

Dacă acest neam, în provinciile alipite, fiind subjugat politicește,

iar în vechea țară subjugat economiceste a rămas atât de mult în urma altor popoare, nu este el în drept să ceară cât mai curând repararea nedreptăților ce i s'au făcut și înainte de toate să ceară posibilitatea de a-și lumina mintea?

Vor acești inamici ai culturii ca poporul acesta blând să-și apere drepturile la cultură prin răsturnări de situații sociale sau să i se dea aceste drepturi dintr'o largă înțelegere a nevoilor lui culturale?

Dacă Statul cheltuiește pentru bună starea clasei conducătoare, clasei burgheze și pentru operele de confort social și cultural dela orașe atât de mult, de ce să nu fie îndreptățită a cere poruncitor și țărâniea noastră ca să aibă școala ei primară și învățătorii săi bine plătiți, ca să-și poată îndeplini menirea lor?

Totdeauna când este vorba să se creieze o nouă instituție pentru servirea intereselor altor clase sociale decât a țărâniei, se găsesc justificările necesare. Când trebuie însă să se cheltuească pentru școala primară, se ridică glasuri de protest: „Avem prea mulți învățători, numărul lor ar putea fi micșorat“.

Am dori ca acești nemulțumiți să trăiască numai 6 luni de zile la țară, cu leafa învățătorului începător (2250 lei) din care adeseori trebuie

să-și ajute și părinți bătrâni sau frați minori lăsați în grija lui.

Cum poate acest învățător să rămână 5 ani de zile fără să i se acorde sporul cuvenit după examenul de definitivat și sporul de vechime după cei 5 ani de funcționare?

Cu ce inimă poate să-și facă acest învățător datoria, văzând că alte categorii de funcționari ai Statului își primesc retribuțiile regulat și pot avansa în mod normal, bucurându-se de beneficiile materiale împreună cu aceste avansări?

În momentul când scriem aceste rânduri, nu cunoaștem încă în ce situație se găsește bugetul școalelor. Nu știm dacă el va fi micșorat, lovind astfel în existența celor 40.000 de învățători, sau că sumele din anul trecut vor fi menținute, creind totuși mari dificultăți acelor care dela 1 Aprilie au drepturi contractuale cu Statul și cari legal pot cere împlinirea acestor obligații.

Corpul didactic are toată încre-

derea în actualul Ministru că va pune în joc toată autoritatea sa pentru a putea satisface justele revindicări ale slujitorilor școalei.

Totuși în sufletul învățătorimii va rămâne veninul amărăciunii, văzând că cu toată jertfa sa continuă, societatea românească și pretinsa opinie publică nu s'au putut ridica la înălțimea de a aprecia valoarea superioară a culturii în Statul acesta, impunând în toate locurile, ca bugetul școalei să poată satisface toate nevoile ei juste.

În alte țări, școalele sunt întreținute prin jertfa publică; la noi nu putem încă solidariza, nu pentru jertfă materială ci nici pentru sprijin moral, societatea românească în jurul steagului culturii.

Slujitorii școalei vor trebui să tragă concluzii pentru acțiunea lor viitoare, fără să se mai încreadă în falșii idoli la care s'au închinat.

ION BRADET

DIFERENȚELE PSIHICE DINTRE SEXE.

Problema diferențelor psihice dintre sexe e o problemă despre care, în general, se știe mai puțin decât se vorbește. Noi suntem înclinați ca dintr'un caz sau două să generalizăm, să ne facem o părere pe care nu ezităm să o punem în circulație. Astfel de păreri, bazate pe impresiuni subiective și cazuri sporadice nu au prea multe șanse să fie adevărate. Deaceia în rândurile care urmează noi vom căuta să le evităm, și vom expune numai date care se bazează pe cercetări științifice recente și au fost adunate pe baza unor metode sigure și obiective.

O chestiune despre care auzim adeseori vorbindu-se este aceea a inteligenței. Sunt bărbații mai inte-

ligenți decât femeile sau sunt femeile mai inteligente decât bărbații? Pentru a putea da un răspuns la această întrebare, trebuie să spunem ce înțelegem prin inteligență. Spunem despre o persoană oarecare că este inteligentă când este în stare să se adapteze cu succes la situațiuni nouă. Amintim că aceste situațiuni pot să prezinte probleme referitoare la idei, persoane, lucruri. Cum se va comporta o persoană în fața unei situații care implică idei, depinde de inteligența sa abstractă; cum se va comporta cu persoane, depinde de inteligența sa socială; iar în ce măsură va fi în stare să prindă relațiile mecanice dintre lucruri depinde de inteligen-

ța sa mecanică. Prin urmare când comparăm cele două sexe din punctul de vedere al inteligenței, trebuie să avem în vedere aceste trei aspecte ale inteligenței.

Inteligența abstractă poate fi studiată pe bază de teste (asupra cărora nu este locul să ne extindem aci). Din cercetările care s'au făcut asupra studenților dela diferite universități americane rezultă că diferența dintre sexe în ceea ce privește inteligența abstractă, este atât de mică, încât nu poate fi luată în considerare. Și chiar așa mică cum este această diferență, nu este totdeauna în favoarea aceluiași sex. Unele cercetări dau o ușoară diferență în favoarea femeilor, altele în favoarea bărbaților. Cercetări s'au făcut și asupra copiilor de școală. Terman care a studiat inteligența abstractă la 1000 copii de școală, găsește o ușoară diferență în favoarea fetelor până la etatea de 13 ani; peste această etate), diferența, tot neînsemnată, trece în favoarea băieților. Probabil că diferența în favoarea fetelor până la etatea de 13 ani s'ar datoră procesului de maturizare fiziologică care e ceva mai timpuriu la fete.

Prin inteligența socială am văzut că se înțelege capacitatea de a trata cu oameni, de a înțelege emoțiile și intențiile altora. Pentru a măsura acest aspect al inteligenței se utilizează diferite teste foarte ingenios alcătuite. Din diferitele cercetări care s'au făcut cu aceste teste, rezultă că femeile prezintă o oarecare superioritate în ceea ce privește inteligența socială. Așa de ex. femeile sunt mai în stare decât bărbații să ghicească starea emotivă din expresia feței, să observe just nuanțele în conduită, etc.

În ceea ce privește inteligența mecanică (adică prinderea lucrurilor în raporturile lor mecanice) superioritatea este în favoarea bărbați-

lor. Încă din primii ani, copilul începe să se intereseze de mecanismul jucăriilor, începe să construească din lemn sau hârtie etc., pe câtă vreme fetele se pare că sunt mai lipsite de interes în această direcție.

În concluzie, inteligența abstractă este egală la cele două sexe, femeile prezintă o ușoară superioritate în ceea ce privește inteligența socială, iar bărbații în ceea ce privește inteligența mecanică.

Alte cercetări, care le completează pe cele de mai sus, ne arată că în activitatea lingvistică femeile sunt superioare bărbaților (de ex. învățarea de limbi străine), pe câtă vreme în activitatea științifică bărbații sunt superiori femeilor.

Din punctul de vedere al emoтивității găsim deasemenea oarecari diferențe. Așa de ex. Thorndike găsește că instinctul parental este mai accentuat la femei în timp ce instinctul combativ este mai pronunțat la bărbați. Tendința de dominare este deasemenea mai pronunțată la bărbați de cât la femei, pe câtă vreme tendința de supunere este mai pronunțată la femei. Unii autori cred, pe baza unor anchete făcute printre medici și surori de caritate, că femeile prezintă și un grad mai mare de paciență, de răbdare față de durerile fizice decât bărbații.

Mai amintim că sinuciderile sunt mai frecvente la bărbați decât la femei. În afară de aceasta mai găsim diferențe evidente cu privire la etatea la care au loc aceste sinucideri. Femeile comit suicidul mai des între 20 și 40 ani, în care chestiunile de dragoste duc de obicei la un sfârșit desamăgitor. Bărbații comit suicidul mai des între 40 și 60 ani, perioada în care sunt mai frecvente și mai grave falimentele comerciale și financiare. Aceste date ne întăresc și mai mult convingerea că interesul femeilor este îndreptat mai

mult asupra persoanelor, pe câtă vreme interesul bărbaților este îndreptat mai mult asupra lucrurilor.

Asupra vieții emotive a adunat un material foarte bogat Thorndike. El găsește că în ceea ce privește interesul pentru persoane, emotivitatea, temperanța, impulsivitatea, religiozitatea, simpatia, paciența, vanitatea și timiditatea, diferența este în favoarea femeilor (menționăm că însușirile de mai sus sunt date în ordine descrescândă, adică diferența cea mai mare o găsim cu privire la interesul pentru persoane, iar cea mai mică cu privire la timiditate). Bărbații prezintă mai accentuat (urmează în ordine crescândă) conștiința de sine, umorul, independența și interesul pentru lucruri neînșuflețite.

Cei cari susțin că femeile sunt inferioare bărbaților din punct de vedere mintal, se bazează pe faptul că numărul oamenilor de geniu este cu mult mai mare decât a femeilor de geniu. Acest lucru este adevărat însă trebuie să avem în vedere că bărbații și femeile nu au avut oportunități egale de afirmare în decursul istoriei. Dovadă este faptul că acum când drepturile femeii sunt cu mult mai numeroase decât înainte și numărul femeilor eminente e mai mare. Așa de ex. 24,5% din totalul femeilor eminente din toate epocile au trăit în secolul al 18-lea și 38,5% în secolul al 19-lea. În afară de aceasta o serie întreagă de profesii pentru care femeia era considerată ca incapabilă, vedem că astăzi le ocupă și le practică cu destul succes. Probabil însă că oricare ar fi oportunitățile de dezvoltare a celor două sexe, bărbații se vor afirma mai cu succes în unele activități iar femeile în altele. Aceasta pentru că dela natură există unele diferențe psihice și fiziologice între cele două

sexe. Pentru a dovedi acest lucru vom expune și câteva date fiziologice.

În afară de unele diferențe fiziologice și anatomice evidente dintre cele două sexe, statisticele ne mai arată că în general bărbații sunt mai puternici din punct de vedere fizic decât femeile. De altfel denumirea de „sexul slab” ne dovedește acest lucru. Se pune însă problema: această inferioritate fizică se datorește unor însușiri înăscute ale femeii sau este o consecință a condițiilor sale de viață? Pentru a putea da un răspuns acestei chestiuni, amintim cercetările dr-ului Ales Hrdlicka. Acest autor, care s'a ocupat de forța fizică a Indienilor din America, ne arată că femeia indiană face toate muncile grele și are toate oportunitățile de dezvoltare ale mușchilor, și cu toate acestea femeia indiană prezintă numai $\frac{2}{3}$ din forța fizică a unui bărbat indian mijlociu. Diferența e ceva mai mică decât între cele două sexe de rasă albă, dar totuși balanța rămâne în defavorul femeii chiar când are toate condițiile de dezvoltare fizică. În ceea ce privește însă acuitatea vizuală, auditivă și timpul de reacțiune, femeile nu sunt întru nimic inferioare bărbaților (aceasta indiferent de rasă și condiții de viață). Cât privește daltonismul (incapacitatea de a vedea culoarea roșu) știm că e un defect care este cu mult mai frecvent (de 3 ori mai frecvent) la bărbați decât la femei.

În concluzie, în afară de diferențele care sunt datorite condițiilor de mediu, între cele două sexe există și diferențe care sunt specifice fiecărui sex și care nu dispar chiar atunci când condițiile de mediu sunt identice pentru cele două sexe.

ȘCOLARII ALICEI FRANCHETTI

VIII.

„O copilă dela Montesca, pe o durată de 5 ani de școală.

Dela (1910 la 1914—15).

Pentru a face și pe cei de departe să vadă cum se procedează la formarea atitudinii de a se exprima în scris, cu micii țărani dela Montesca, cred că mai mult decât numeroasele documente, culese din diversele clase și dela diferiți elevi, ne va ajuta mai bine examinarea unui grup care să ne permită a urmări o singură școlăriță, pe aproape întreagă durata de studiu.

Din cele atât de multe pe care Leopold Franchetti avu gentilețea să mi le ofere, aleg o duzină de caiete de școală, ale elevei Maria Simoncini.

* * *

1. Caiet (1910—11: din 20 Ianuarie 1911, la 27 Martie 1911).

E vorba despre dictare. Se dictează gândiri exprimate de copiii înșăși, fiindcă la Montesca învățătoarele nu au vrut să se atingă de obișnuitele jurnalete, care împărtășc în strachini pagaza didactică. Mai e și câte o scrisoare, *efectiv expedită*, la persoana cunoscută și iubită de întreaga clasă, ca de pildă la Alice Franchetti sau D-șoara Hamilton. Scrisorile sunt compuse la școală, cu glas tare, de școlari, sub conducerea învățătoarei și apoi dictate de un școlar. Spontaneitate există, dar nu așa de plină ca la școala Muzzano. Este un lucru individual, destinat totuși uzului colectiv.

Aleg puține pasagi^{*)}, cari arată calea:

21 Ianuarie:

„O! cât e de frumos caietul tău“.

*) Ortografia e a copiilor. Nota trad.

22 Ianuarie:

„Acum, sunt vreo câteva zile, am găsit micșunele; vi le trimitem împreună cu un piciorul cocoșului din câmpul nostru. Băieții din clasa întâia“ (scrisoare).

31 Ianuarie:

„Cerule nu-i senin peste tot [,] este câte un nouraș, vântul flueră“.

10 Februarie:

„Usturoiul meu a răsărit“.

11 Februarie:

„Piciorul cocoșului e o floare galbenă, are șase petale, înflorește în Ianuarie înaintea altora, fiindcă are nutrimentul gata“.

13 Februarie:

„azi a plecat la Rapallo doamna baroneasă“ (Alice Franchetti).

14 Februarie:

„alaltăieri am semănat semințe în două vase. semințele din vasul ținut la căldură au încolțit, cele ținute la frig, nu“.

15 Februarie:

„eu cunosc mugurii plopului, aninului, ciresului, fagului, arțarului, stejarului, castanului, părului“.

17 Februarie:

„ghioceii noștri au îmbobocit“.

24 Februarie:

„iubită doamnă, vă facem cunoscut că ghioceii noștri și câte un șofran au îmbobocit, suntem atât de mulțumiți știindu-vă vindecată“. (În schimb sărmana doamnă Alice, era pe drumul ce duce la moartea)

4 Martie:

„un narcis de al nostru e gata să îmbobocească. este galben, frunzele lui sunt verzi, întunecate și lungi“.

8 Martie:

„iubită domnișoară, ieri a venit la noi domnul director. ne-a pus să scriem și să cetim și a rămas mulțumit de noi. Așteptăm reîntoarcerea

doamnei și vom fi foarte fericiți să o vedem și pe ea“.

27 Martie:

„Iubită domnișoară, îți mulțumim foarte mult pentru ilustrata ce ne-ai trimis. Iacintul nostru a înflorit, toate bucățile înflorite le-am dăruit bolnavilor din spital. Eu mă gândeam să le trimitem viorele [,] dar doamna ne-a spus că vor ajunge veștejite. Vă salutăm cu dragoste“.

2. Caiet (1 Aprilie—20. Maiu 1911).

1 Aprilie:

„Mugurii castanului nostru s'au deschis, frunzele lui sunt acoperite cu perișori albi și au aspectul unor mânuțe“.

7 Aprilie:

„Noi trebuie să iubim și păsările. Noi copiii am înființat o societate pentru protecția păsărilor“.

20 Aprilie:

„La 13 luna curentă am semănat diferite soiuri de flori în grădinițe, întâi, am împărțit fiecare grădină în trei părți și în fiecare am pus diferite semințe apoi le-am acoperit cu pământ mărunț“.

25 Aprilie:

„Iubită domnișoară, îți trimitem desenul tulipanului înflorit la școală. Să știți că și stelele Viflaimului au înflorit. A răsărit și o fasole de Saxonia. Noi avem s'o îngrijim bine. Împreună cu învățătoarea noastră vă salutăm“.

10 Maiu.

„Iubită doamnă, Vă facem cunoscut că s'au scuturat florile multor arbori fructiferi. Alaltăieri am observat că în grădină sub peri erau așa de multe petale. Noi am privit să vedem ce a mai rămas și am observat fructul mic. Acum știm ce-i cu floarea; se schimbă în fruct. Și ovarul. Sperăm că vă simțiți mai bine deoarece facem o rugăciune pentru domnia-voastră“.

Pasagiile de mai sus au fost gânde-

dite de copila M. S. și apoi dictate celorlalți colegi, după oarecare perfecționări, pricinuite, în cursul conversației, de către învățătoare. Pierderea naturaleții, care se putea verifica în astfel de procedare a fost evitată cu grijă. Scrisorile au fost concepute și dictate întotdeauna de M. S. care în acest caz, a făcut pe secretara clasei. Aceasta nu era o ficțiune, fiindcă scriau aceleia, care se interesa de studiile lor, trăind cu ele, și care voia să-i urmărească chiar bolnavă fiind. Era ca și o legătură, aproape zilnică, cu învățătoarea de departe, de care școlarii erau legați prin cea mai afectuoasă intimitate.

3. Caiet (2. Oct. 1911—5 Martie 1912).

12 Decembrie:

Iubită doamnă,

Și în acest an am ajuns la Crăciunul, care nu va fi atât de frumos ca alte dați, fiindcă nu mai este iubita Doamnă. Noi suntem deci îndurerăți și simțim o mângâiere vorbind în fiecare zi cu învățătoarea.

„Buna Doamnă ne vede și noi căutăm să fim tot mai bavi, pentru a vă ști mulțumită. S. M. și toți copiii din a doua“.

9 Ianuarie²⁶⁾:

„Azi e aniversarea morții lui Victor Emanuel al II-lea, bunicul regelui nostru. A fost bun și toți l-au numit regele cel bun și părintele Patriei“²⁷⁾.

4. Caiet (4 Oct. 1911—1 Maiu 1912).

5 Februarie:

(Rezumarea lecțiilor făcute în aer liber, redată de copila).

²⁶⁾ La Montesca se celebrează multe aniversări, cum este și bine, vorbindu-se la școală, nedându-se însă vacanță.

²⁷⁾ E o dictare a învățătoarei. Multe alte dictări din acest caiet sunt ale învățătoarei, dar întotdeauna dau un rezumat al unei lecții foarte bine însușită de clasă.

„Norii sunt vapori de apă cari la căldura soarelui se ridică de pe toațe suprafețele de apă. Urcându-se la cer și întâlnind aerul rece, se condensează. Norii i-am văzut sub formă de straturi de nori de ploaie și cirus²⁸).

6 Februarie: (continuare).

„Straturile numite cirus le vedem sub un aspect ca fulgii de zăpadă. Sunt albi-ușori. Se văd mai cu seamă când trage vântul. Cumulii sunt plumburii, cu marginile rotunde. Norii de ploaie sunt foarte întunecați. Straturile încă sunt plumburii“.

11 Aprilie:

(Efectul frigului asupra câmpiei după zilele călduroase din trecut).

„Acum pare că s'a întors iarna, vântul rece bate cu furie, a făcut să se îngălbenească grâul încât pare ars ici colo și a stricat plantelor fructifere, viței de vie i-a căzut câte un ochiu sau poate și câte un mugur“.

Acum să ne oprim un moment să vedem ce se întâmplă în această școală. Este copilul spontan, după cum dorește Alice Franchetti? Desigur, pentru că totul este *observat și gândit de el*. Dar aceste lucrări nu sunt *imediate* (nici alese). Școala intervine de obicei, pentru a da ideilor exprimate de copil precisiune și rigoare. Intențiunea practică este să nu se îndepărteze de pregătirea tehnică și morală a țaranului. Pentru a lega școala de familie se dorește ca familia să simțească *imediat cum o ajută școala*. Deci, fiindcă țaranul apreciază mai mult decât *orice știința de a face o scrisoare*,

²⁸) Să ne reamintim că la Montesca, deja în clasa I *desenarea* condițiilor cerului este o ocupație cotidiană și adunarea observațiilor meteorologice este mereu și scrupulos controlată, pentru a putea corespunde cu oficiul meteorologic ca un adevărat post mic de *observare*. Copiii sunt deci familiarizați repede cu terminologia.

sunt foarte multe exercițiile de scrisori, cari se fac însă fără nici o convenționalitate.

Chiar și unele teme de clasa doua, al căror text e inutil să-l reproducem, au caracter de scrisori: „A scrie unchiului și a-l ruga să trimită ceva viermi de mătase“; „Să întrebăm pe M., cauza pentru care a lipsit două zile dela școală“; „Am invitat pe Dina să vină, la fermă, pentru câteva zile, scriindu-i o scrisoare“, și alte asemenea. Mai târziu în clasele superioare, scrisorile vor fi adevărate corespondențe utile (și real *întrebuințate* de familii) în afacerile rurale, sau vor naște din circumstanțe cari nu sunt deloc imaginare („Plouă în casă. Scriu stăpânului casei să facă imediat reparațiunile necesare la acoperiș“) sau vor servi să dea ideea actelor cerute de regulamente („Cerere pentru înscrierea surioarei la institut“) sau cele necesare în viața profesională („certificat de serviciu“; „cerere pentru a intra ca ucenic în tipografia din Citta di Castello“).

Ceea ce interesează este *simțul de responsabilitate* pe care și-l însușește copilul prin aceste exerciții. El formulează gândirile, el le dictează conșcolarilor săi, după *ciselarea* stilistică și gramaticală, căreia este supus (*pe neobservate aproape*), în conversațiunea școlară, tot ceea ce spune el.

Individualitatea copilului nu dispare de fapt, dar e ceva mai mult decât *logica lui* care se exercită.

Intreagă opera de binefacere a Aicei Franchetti tinde la formarea acestui spirit logic. Sentimentul nu este înăbușit (din contră), dar nu găsește loc în scris, afară de cazul când vine singur, și se află limitat, lăsând la o parte cuvintele inutile. Cea mai de seamă calitate a țaranului este *vorba puțină*, aproape *res-*

pectul vorbei, ca ceva care nu poate fi risipit. Copilul prin acest fel al său de a gândi și de a dicta apoi încearcă, singur, care poate fi gândul tuturor, sentimentul tuturor, într'o circumstanță ipotetică, dar verificată deja. De aci, acea obiectivitate a spiritului său, care se leagă de lucruri precise, controlate de toți conșcolarii, adevărate de mulțori în comun. Important pentru dânsul este să nu uite nimic esențial, ceea ce trebuie să spună și un alt copil și să nu facă nimic de prisos.

Scrisul său îmbracă un aer de „formulă”, dar formula este aflată de copil; expresia sentimentului își asumă un caracter „ritual”, dar ritualitatea este într'adevăr simțită ca o manifestație a sufletelor tuturor și ritul nu este învățat, manierat, mecanic; ci și el este aflat, ca un lucru necesar tuturor.

Totul e într'adevăr rural; nobil de rural. Seriozitatea și sobrietatea în discuții este ceva specific și propriu țăranului din Italia centrală și el numește aceasta „a raționa”. („Se va raționa asupra anotimpului din acest an”). De altfel, țăranul, din toate țările, este concis, sentențios; orășanul este palavragiu. Țăranul salută, mulțumește și se roagă, mereu cu aceleași cuvinte, cari sunt foarte bine simțite, ca și când ar fi rituale; orășanul, în schimb, caută vorbele și le schimbă și de cele mai mulțori le diluiază.

Țăranul are un spirit ordonator, pe lângă toate superstițiile lui; are trebuință de a fi înzestrat cu câte o credință pentru orice caz din viață; nu are îndoeli; dar când le are și crede, e cu mult mai credul față de cine știe mai mult decât el, pe când dacă își are convingerea lui, este incredul față de oricine l-ar contrazice. Pentru că are nevoie să pășească pe pământ și pentru a se simți

liniștit, se ferește de a-și primumi ideile.

Aceasta nu denotă o lene mintală, dar o prudență a intelectului său. Este o anumită formuță mintală morală care se numește liniște; și toți înțelegem îndată ceea ce este. Aceasta nu e turburată, ci ajutată. De aceea educația rurală dela Montescă este esențial științifică, practică. Miloasa creatură franciscană care a fost Alice Franchetti, nu voia să-l vadă pe țăran, oarecum într'o limitare, dar nici nu voia să ruineze valoarea morală ce se ascunde în acea aparentă mărginire. Educația științifică (observația personală; observația continuată asupra aceluiași obiect din natură pe timp de săptămâni și săptămâni; dorința de a pipăi cu mâna adevărul; lămurind și arătându-l, dându-și seama de fenomenele cele mai obișnuite cari de obicei nu lasă indiferenți și fără pic de curiozitate), are partea ei de valoare ca educație estetică (*lucidus ordo* a expunerii; desen îngrijit care însotește tot mereu observațiunile).

Examinând aceste lucrări copilărești, cari trec, mereu drept colective, deși sunt curat individuale, surprinzi o anumită uniformitate, care mergând tot mai departe, devine puțin și răceală. Se simte că aci e meritul cel mai mare dar și defectul scoalei Montescă.

Țărănușii din Muzzano și din Pila sunt mai mult copii, mai mult artiști, fără a fi mai puțin sobri și „rurali” decât aceștia. Micii țărani din Pila sunt cu mult mai veseli și din punct de vedere artistic mult mai compleți.

Montescă, de fapt, inspirată de Alice Franchetti și din punct de vedere tehnic în bună parte de Latter, în timp ce da mare valoare rațiunii, ca viață agricolă, nu ajunge să simtă valoarea dialectului, a tradi-

ției populare, a proverbelor, a poeziei populare. Și însăși desenul e întotdeauna puțin prea *regulat* și reproduce, în cicluri de observație, aproape aceleași fenomene, an de an.

Nu devine nici odată *desen-joc* (descoperitor al personalității copilului), ci întotdeauna e *desen-comentar* al studiului elementar a științei de fapt făcută. De aceea orice desenator seamănă foarte mult cu ceilalți.

În special la copile, ajunge la o perfecțiune de coloritură, dar alegerea e limitată. Și este foarte ciudat că în timp ce copilul de rând încearcă să deseneze totul, copilul de țaran dela Montesca nu desenează decât plante, sau ceva „deosebit”, ilustrații asupra plantelor studiate. Când a trecut aceste limite, desena-rea are un caracter *geometric* (căsuța, poarta, podul, steagul, ș. a.) sau geografic.

În această privință spiritul Franchetti-Latter rămâne prea anglo-saxon. Dă rezultate bune, dar nu dă noui fecundațiuni, nici n'are reper-cuțiuni.

Și nu fac din aceasta vină nimănu, pentru că cu acele puține ore, cu programele vechi cari trebuiau respectate, nu se putea face mai mult; nici nu spun că ar fi fost vreun rău, fiindcă era foarte frumos rezultat însăși acea vîguroasă *limitare a spontaneității*, fără a se uza de artificii. Dar, hotărît, este susceptibilă de desvoltare, și a fost o mare nenorocire sfârșitul neașteptat al tinerei fondatoare și a colaboratoarei sale engleze. Urmașa ei italiană, Marchetti, are marele merit de a nu lipsi dela tradiția inaugurată de ele, și de a nu încerca noutăți, cari să nu corespundă temperamen-tului ei de organizatoare și ingenio-zității sale într'adevăr speciale în câmpul economiei rurale și casnice

și în lucrările artei feminine. Nu i se poate obiecta nimic, pentru că ea *însăși*, a fost învățătoare. Deci a fost ceea ce trebuia să fie.

Continuând să reproducem pasagi din caietele fetei M. S., vom vedea cât de puțin se adaugă determinației pe care am făcut-o caracterului învățământului limbei italiene la Montesca și a *artei copilărești* în expresiune, care poate fi dată de programa ei, dar vom observa binișor cum ingeniozitatea copilărească merge întărindu-se și câștigând în organicitate, din an în an, fără ca totuși să se depărteze de interesele pe cari le-a deșteptat dela început școala.

5. *Caiet* (12 Martie—10 Iunie 1912) și 6. *Caiet* (10 Februarie—6 Nov. 1913).

19 Aprilie 1912:

„Înainte de vacanța Paștilor am pus sămânța de bumbișori într'un vas cu pământ și acesta l-am așezat într'o cutie, în care am făcut o deschizătură.

„Acum am băgat de seamă că tulpina și frunzele s'au îndreptat spre ferestruță. Ceea ce arată că tulpina și frunzele caută lumina“.

23 Aprilie 1912:

„Am gunoît grădinițele noastre, le-am săpat, greblat și apoi am semănat flori în stratul din apropierea gardului“.

„Într'o grădiniță s'au sădit ridichi, în alta fasole albă și galbenă, în alta pătlăgele și în ultima, înapoia bucății de rotație (împărțirea) cinci anuală, dovleci“.

26 Aprilie 1912:

„Doamna învățătoare a pus ochelarii ca să vadă mai bine“²⁹).

3 Maiu 1912:

„Azi am pus la căldură viermii de mătase. S'au pus într'o cutie la căl-

dura unei luminițe de ulei. Ouăle sunt mici și întunecate“.

1 Iunie 1912:

„Albul cap al margaretelor din livada noastră sunt o adevărată podobă. Uitându-ne mai bine la ele, observăm că fiecare margaretă e formată din mai multe floricele lungărețe, în mijloc au un buton galben; frunzele sunt verzi și foarte crestale“.

4 Iunie 1912:

„Angelo s'a sculat azi dimineată prea de noapte, încât azi a adormit pe caiet în timp ce își bătea capul cu niște operațiuni grele“. (Este un alt eveniment al zilei!)

29 Martie 1913:

„La 27 luna curentă am semănat cartofi în diferite chipuri, pentru a vedea care e mai bun. Într'un rând al grădiniței am pus cartofi în cui-buri și de abia i-am acoperit; în alt rând cartofi întregi; și în al cincilea, tăiați în lung și în al șaselea tăiați în lat; într'un alt rând, cu un singur ochiu și în sfârșit într'un cuib un cartof fără ochiu²⁹⁾“.

7. Caiet (din 4 Iunie la 23 Octombrie 1913).

„Azi, 15 Oct., se împlinesc 12 ani de când s'a deschis această școală, la care vin eu cu atâta bucurie. Acum trei ani era și Sărmana Doamnă la această serbare și pentru aceea eram cu mult mai mulțumită decât azi. În această zi, pentru a ne arăta sincera noastră mulțumire față de Domnul Baron, am făcut pentru el un mic desen cu fructele anotimpului și el foarte gentil, a ve-

²⁹⁾ Intercalez această notiță *asupra comunicatului zilei*. Cum se evidentiază fetița în atâta „știință“.

³⁰⁾ Natural, la timpul său se face „sotecala cu cartofii“, verificându-se greutatea cartofilor produși în fiecare din rânduri, căutându-se cauza diferenței de cantitate, în raport cu chipul cum au fost semănați cartofii.

nit personal, la școală să ne arate mulțumire. Eu eram atât de încântată de cuvintele lui iubitoare și m'am gândit încă și mai mult la acea Sfântă, care a dispărut prea repede“.

23 Oct. 1913:

„Ieri am comemorat aniversarea morții Sărmanei Doamne; la opt ne-am adunat toți la școala mare. Cât era de frumoasă fotografia Scumpei noastre! Era înconjurată cu verdeață și împodobită cu atâtea flori din acelea pe care le adusesem noi! Intâi am vorbit cu învățătoarea despre iubita Doamnă, apoi a venit doamna Maria, care ne spuse niște cuvinte atât de mișcătoare, încât mi-au rămas la inimă. În acel moment toți eram mai aproape de Sărmana Doamnă. Apoi am mers cu învățătoarele și Doamna Maria să plantăm bulbii. După ce am făcut toate acestea, m'am reîntors acasă, cu gândul îndreptat la Iubita noastră.“

„La amiazi am mers la Tela Umbra³¹⁾ unde toți duceam câte un frumos buchet de flori înaintea chipului Iubitei noastre, fotografia căreia strălucea între atâtea flori, părând că surăde.“

„Veniră la această adunare toți copiii azilului; spuseră cuvinte de laudă virtuții Sărmanei Doamne“.

8. Caiet (9 Dec. 1934—27 Febr. 1915).

Zăpada. 23 Ianuarie 1915:

Alaltăieri dimineată (19) sculându-mă, pășii înspre fereastră și văzui cu bucurie, cum întreagă câmpia era acoperită de zăpadă, ca un mare cearceaf foarte alb. Rămăsei puțin să o privesc. Mă gândeam cum s'a format, căci zăpada e vapori de apă înghețați. Aceasta se ridică din ma-

³¹⁾ O altă instituție de binefacere a d-nei Franchetti.

re, din râuri, se ridică în regiunile înalte, până ce dă de frig și ca azi îngheață și cade în fulgi albi.

„Zăpada face bine și câmpiei, fiindcă împiedecă repede desvoltarea a grâului și omoară insectele cari ar putea strica rădăcinile plântuțelor.

„Este utilă, dar pe dinaintea închipuirii treceau imaginile acelor persoane cari într'o clipă (13 Ian.) au rămas orfani de părinții lor și cari poate în acest moment suferă frig și foame.

„Cutremurul de pământ a adus desolarea în sârmanul Abruzzo: gândul meu merge și la acei soldați puși să sape (sic) cadavrele de sub dărâmături, nepăsători de zăpada ce cade. Și mă gândesc și la soldații cari sunt la graniță și unde e foarte frig.

„Din fereastra mea văd sârmanele păsărele sburând de pe creangă pe creangă și negăsind nimic de mâncare“.

27 Februarie 1915:

„Ilustrei Doamne Luisa M. proprietara casei din Nuvole“.

„S. Caterina, Nuvole, 28 Februarie 1915.

„Vă scriu în numele tatălui meu, pentru a Vă informa de o urită întâmplare. Ploile continui au stricat acoperișul locuinței mele, așa de mult, încât plouă peste tot. Vă rog deci pe Dvoastră, Doamnă Stăpână, să trimiteți lucrători și material pentru reparațiuni urgente.

Nouă ne pare rău că s'a întâmplat această neplăcere, dar nu-i din vina nimănui. Mulțumiri și salutări respectuoase și din partea familiei mele. Sunt a DV. devotată

„M. S.“

Al 9-lea și al 10-lea Caiet (din Martie—la 9 Octomvrie 1915).

Din ultimele caiete ale M. S. îmi place să reproduc, ca un punct de a ajunge la școala Alicei Franchetti, ciorna unei scrisori către fratele, soldat la front.

28 Sept. 1915:

„Iubitul meu frate,

Știu că acolo la front este foarte frig și că va fi și mai rece încă.

„Impreună cu mama ți-am făcut niște haine de lână, pe care ți le trimis.

Seara lucrez în bucătărie, împreună cu iubiții mei și gândul meu este îndreptat spre tine, că ești atât departe, expus pericolelor și neajunsurilor din munți.

La acest gând ochii mei se acoperă de lacrimi. Azi îți voi trimite pachetul ce conține:

„Un flanel, o pereche de ciorapi și o pereche de mânuși.

„Dacă mai ai nevoie de altceva, scrie-ne, noi suntem gata să-ți trimitem. Eu lucrez într'una pentru a-ți face alte haine, cari într'o zi îți vor fi folositoare. Crede-mă că în timp ce fac aceste lucruri, te am de față înaintea mea.

„Noi suntem sănătoși.

„Deci nu fii îngrijorat asupra familiei și asupra moșiei; ele merg înainte ca și când erai tu. Am terminat lucrările cu privire la grâu și porumb. În scurt timp va începe semănatul.

Fii curagios și gândește-te să-ți faci onoare. Indură totul cu răbdare căci în curând te vei reîntoarce între iubiții tăi, cari vor asculta cu atenție religioasă vieța pe care ai dus-o prin cele depărtări și cari te iubim atât de mult.

Trimite-ne cât mai dese știri: când îți citim scrisorile, suntem foarte fericiți.

Primește mii de salutări și sărutări dela toți și Sfânta Binecuvântarea a părinților. Ai și un fierbinte să-

rut dela iubitoarea ta soră Maria“.

* * *

Iată fiii spirituali ai Aicei Franchetti: toți sunt așa, ca această mică Maria, pe care am văzut-o pas de pas în decursul celor 5 ani de școală. Țărani cu minte sănătoasă, și cu o inimă simplă și bună.

Noile programe, din 1923, au eliminat compunerile retorice, poate ceva mai radical decât cum s'a făcut la Montesca; „subiectul lunar“ care la Montesca e limitat la studiul naturii, a devenit *compunerea lunară*, cu o amplă libertate de alegere a subiectelor; *calendarul* a fost adoptat întocmai, consacrand și oficial numele Franchetti, dar oferă o mai largă posibilitate de dezvoltare, pentru că desenul-joc, încă din primele clase, descoperă inteligența copilărească, *condica*, ce era, în școala Montesca, aproape exclusiv numai o înregistrare de notițe și de observațiuni asupra naturii și asupra „experimentărilor“ relative, a devenit ziarul *vieții școlare*, care poate aduna totul pe lângă ceea ce face Montesca cu privire la notarea simplă a temelor, a excursiunii școlare, asupra relatării unei serbări, povestirea unor episoade școlare interesante, rezumarea unei lecțiuni special de frumoasă pentru copii și orice altă materie, considerațiuni asupra unei lecturi, ocupațiuni intelectuale recreatoare, cari au deșteptat mai mult bucuria clasei, etc. etc., fără constrângeri, nici față de învățător, nici față de elev³²⁾. Deci nu eforturi pentru creațiuni fantastice, cum erau vechile teme, ci o adunare și o elaborare spontană de material care

va fi un nutriment vital și pentru fantasia copilului, pentru când va voi — dacă va voi — „să compună“ în urmare.

Montesca rămâne mereu un tip ideal de școală rurală, în care geniul educativ anglo-saxon al Aicei Franchetti și al Luciei Latter s'a îmbinat în chip miraculos cu geniul practic italian al lui Leopold Franchetti, pentru a demonstra câtă nobleță de spirit pot câștiga ruralii noștri, cu atât mai puțin șireși, decât populația orășenească, bântuită de viții, de o semicultură de paradă, câștigată prin deplorablele școale de memorizare și retorică.

Citind unul din aceste caiete ale țăranilor dela școala sa, Alice Franchetti spune:

„Dacă n'aș avea decât aceasta și pentru mine este o probă suficientă pentru a mă convinge că în fundul sufletului oricărui copil, sunt adevărate comori și dacă acestea nu strălucesc, este pentru că noi nu facem întotdeauna totul pentru a le pune în lumină³³⁾“.

Este cuvântul pe care-l merită educatorii leneși, cari caută aiurea.

G. LOBARDO-RADICE

(Trad. Al. David)

³²⁾ E foarte neplăcut că prostia tipărită de M. Maresca, în jurul libertății didactice violate de programe, a fost pusă în balanța polemicii politice, de către Poggi, în vol. *Iesuiții contra statului liberal*. Milano, 1925.

³³⁾ *Gioventù nova*, extras citat, pag. 29.

BAZELE PSIHOLOGIEI CARACTERULUI

(Urmare)

b) Caracterul.

Configurația caracterului, care se încheagă în adolescență, nu poate fi înțeleasă decât prin integrarea persoanei în ambianța spirituală și socială din care face parte. Ea trebuie separată de dispoziția nativă și în același timp nu trebuie identificată cu un sistem *pozitiv* de valori etice. Dispoziția nativă se referă la manifestarea aproape naturală a tendințelor vieții și poate fi privită numai ca temelia pe care se zidește caracterul, iar încorporarea valorilor etice superioare, ca motive determinante ale acțiunii sociale, reprezintă ultima etapă în procesul de evoluție al structurii caracterului.

Caracterul este configurația psihică *socială* prin excelență, sau mai precis el stă la baza comportării persoanei în multiplele și variatele condițiuni create de mediul specific social.

Relația „individualitate — mediu” ne înlesnește și lămurirea manifestărilor de caracter. Într'adevăr viața psihică, prin substratul ei di pozițional și prin tendințele ei active, tinde să se desvolte cât mai mult și să se mențină. Diversele tendințe native se multiplică și diferențiază în cursul evoluției individuale și caută — în totalitatea lor — satisfacția deplină. Această satisfacere întâmpină însă anumite greutăți și are anumite limite, în vreme ce tendințele și năzuințele nu cunosc aproape nici o graniță. Sforțarea tendențională a vieții nu atinge nici când repausul ori liniștea deplină. Ea caută mereu ceace nu găsește mai niciodată.

Obstacolul primordial în calea realizării năzuințelor sau tendințelor îl *formează însuși patrimoniul ereditar*, reprezentat de dimensiunile active ale vieții (procese, aptitudini, capacități etc.). De ex. curiozitatea, diferențiată în cele mai superioare interese de a ști și cunoaște, se isbește de limitele pe care le prezintă nativ procesele cognitive. Dacă privim acum faptul — admirabil prins de A. Adler — al deficiențelor funcționale sau anatomice-corporale, ne dăm seamă cum poate fi determinat cursul vieții individuale chiar din simplul joc al condițiilor date prin nativitate. Fiindcă ereditarului nu i se poate cere mai mult decât poate da sau realiza, drama psihică a celor cu complexe de inferioritate consistă în veșnica lor camuflare și compensare în fața semenilor din societate.

Al doilea obstacol — și cel mai important — în realizarea și manifestarea naturală a tendințelor este *mediul social*. Societatea ca supra — structură individuală are un sistem definit de valori economice, politice, spirituale etc., de respectul cărora depinde viața și dezvoltarea ei. Ea aplică cele mai aspre sancțiuni legale și morale tuturor înșilor care nu se conformează acestor valori.

Avem așa dar de o parte, sistemul tendințelor individuale — care năzuiește spre satisfacție imediată în direcția rezistențele minime — și de alta, realitatea socială cu normele și valorile ei obiective. Marea problemă a maturizării și educației caracterului este integrarea sau înmembrarea optimă a fiecăruia în corpul societății, prin asimilarea valorilor ei ca motive determinante ale acțiunii sociale.

În mod normal această integrare — prin socializare și spiritualizare —

se realizează odată cu: (1) apariția și dominarea tendinței și sentimentului eului și organizarea vieții afective în jurul acestui sentiment, (2) apariția sentimentelor pentru obiectele abstracte, reprezentate de valorile comunității spirituale din care face parte persoana, (3) proiectarea posibilităților de satisfacție optimă a tendințelor în viitor, (4) apariția efortului voluntar dirijat în direcția realizării valorilor obiective, realizare ce va asigura satisfacția viitoare și (5) armonizarea tuturor datelor cognitive ale sentimentelor într-o concepție generală („filosofică“) despre rostul ultim al lumii și vieții. Toate acestea se reduc la ceea ce arătase într-o altă formă teoria organizării și anume la: (1) *Unificarea și erarhizarea tendințelor socializate în jurul ideii sau conștiinței de sine*, susținută de (2) *organizarea afectivității în sentimente conforme cu această conștiință și cu valorile obiective și (3) fixarea unei linii stabile și consistente de conduită în limitele unei concepții de viață.*

Eul dela apariție și până la deplina lui dezvoltare intervine în conflictul ce se deschide între tendințele care apar prin maturizare și datorită forței sentimentului ce se înfiripează în jurul ideii de sine, se promovează acțiunile care dezvoltă și conservă individualitatea. Prin fixarea sentimentului eului apare primul reazăm de statornicie al vieții psihice. Tendințele devin conștient emanțiuni ale eului, iar eul se colorează cu tendința care e nativ mai puternică. Eul nu lucrează orb ci pe temeiul ansamblului de cunoștințe, opinii, deziderate etc., integrate în concepția sa de viață și din care ies planurile speciale de activitate. Activitatea care însă s'ar desfășura în afara cadrului indicat de o valoare și care n'ar avea în dos tensiunea voluntară pentru realizarea valorilor sociale, riscă să anihileze eul și să scoată individualitatea nu numai din cercul dezvoltării, ci și din cel al conservării proprii. Ideea de sine și sentimentul eului (normal, de superioritate sau inferioritate) derivă din experiența zilnică a insului și din contactul nemijlocit cu ambianța. Un copil care a trăit în privațiuni, cu experiențe umilitoare, cu trebuințe insuficient sau nesatisfăcute, cu bătăi chiar sau cu munci care depășiau puterile și aptitudinile lui maturizate, își va forma desigur o altă idee de sine, decât cel crescut în alintări, în continue aprobări și în cadrul unui mediu care i-a favorizat satisfacerea tuturor tendințelor. E interesant de menționat faptul că, copiii nevoiașilor ajung mai repede la ideea de sine — probabil din pricina greutăților ce le îndură și a muncile premature pe care le execută — decât ai celor în bună stare. Ca urmare, componentele sentimentului eului diferă simțitor în cele două cazuri. Din aceeași experiență personală și într-o largă măsură din *invățare* și din influența precumpănitoare a vreunei persoane mature, se înfiripează ideile despre rostul vieții și al lucrurilor, despre constituția și sensul lumii, care se înglobează în concepția dela baza atitudinii *globale* față de lume. În această privință mediul intelectual și influența precumpănitore a cărților joacă un rol hotărâtor. Că insul descoperă discrepanțe și nepotriviri între concepția sa de viață și realitatea în care trăește, e un fapt asupra căruia nu insistăm pentru moment.

Conformația și exigențele imediate ale ambianței fixează apoi planurile amănunțite și imediate prin care se poate realiza concepția de viață. Căci realizarea dorințelor și satisfacerea tendințelor nu se poate efectua oricum, ci numai prin tiparele reprezentate de valorile specifice mediului în care se dezvoltă individualitatea. Există din acest punct de vedere un mediu rural, altul urban, un mediu australian sau african etc., cu o structură specifică a valorilor, care impune sensuri diverse conduitei individuale. Deasupra tutu-

ora apare mediul ce cuprinde valorile proprii ale culturii, să zicem occidentale sau americane. În planurile superioare ale mediului cultural, diferențierile dispar din ce în ce mai mult, prin eliminarea nuanțelor locale și accentuarea năzuinței de a crea un mediu „umanitar”. (Lumea bandiților reprezintă și ea un anumit mediu, cu anumite „valori”-norme etc.)

Valorile etice se deosebesc de la mediu la mediu, atât istoricește cât și din punct de vedere al stării lor prezente. Noi când vorbim însă de o acțiune morală sau imorală o raportăm totdeauna la standardul etic al culturii occidentale prezente.

Astfel putem să dăm următoarea precizare noțiunii de caracter: Caracterul reprezintă forța integratoare dobândită a vieții psihice diferențiate prin maturizare; în nucleul acestei integrări se află sentimentul eului căruia i se subordonează ierarhic viața afectivă și tendențională și a căruia coloratură coghitivă e determinată de o anumită concepție de viață, derivată din ambianța spirituală. Integrarea nu cuprinde numai organizarea ierarhică a tendințelor și sentimentelor interioare, ci datorită încorporării valorilor constitutive ale ambianței, unitatea interioară integrează în sine unitatea exterioară a mediului. Prin aceasta — după expresia lui Hartshorne — interiorul și exteriorul „funcționează” ca un tot unitar.

Integrarea vieții interioare în jurul eului și statornicirea unei linii persistente și consistente de conduită nu este niciodată perfectă. Din această cauză, caracterele se inseriază de la lipsa aproape completă de integrare la integrarea aproape completă, ce se poate dobândi într'un mediu cultural superior. În urmare, integrarea poate fi *completă* sau *incompletă*, iar din punct de vedere al coloraturii etico-sociale *pozitivă* sau *negativă*.

Vorbim de integrare incompletă atunci când sentimentul eului nu reușește să organizeze în jurul său ierarhia sentimentelor și când concepția de viață ca și planurile de activitate sunt inexistente sau prea variabile. În acest caz, între acțiunea exterioară, sentimente și structură coghitivă există discrepanțe și conflicte. În caracterul insuficient integrat tendințele se satisfac fără considerarea unui cadru general al conduitei, — numai după jocul schimbător al situațiilor. Motivarea acțiunii nu se dă în funcție de concepția de viață și de exigențele valorilor obiective, ci după impulsuni de moment. Tensiunea voluntară activează în afara cercului indicat de normele obiective, pierzându-se în încercări sporadice, contradictorii, cu efecte disparate. Cauzația acestui caracter se poate găsi de o parte, în structura nativă a individualității și de alta, în ambianța în care ea s'a dezvoltat. Tăria prea pronunțată a unor tendințe, insuficiențe native pe latura afectivă sau intelectuală, plus un mediu în care respectul valorilor și normelor ca și sancționarea adecuată a comportărilor indivizilor este subredă, constituie complexul de împrejurări care crează caractere desintegrate, lipsite de consecvența și consistența durabilă dintre simțire, gândire și acțiune.

Dela acest nivel — trecând prin cele mai diverse medii și prin cele mai diverse motivări ale acțiunii personale — ajungem la caracterul integrat ce se apropie de perfecțiune. Pe acest nivel se atinge gradul superior de integrare între eu și non-eu, prin motivarea constantă a acțiunii sociale în funcție de valorile superioare ale mediului și prin generalizarea efortului voluntar pentru satisfacerea cerințelor conforme cu concepția globală de viață. Activitatea în cercul valorilor apreciate de ambianță, stabilirea unei consecvențe strânse între ceea ce se simte, gândește și execută, urmărirea conștientă și voluntară a

țelurilor indicate de sentimentul eului și de concepția de viață, — constituie notele primordiale ale caracterului integrat. Prin această armonică funcționare, ce derivă din înmembrarea eului într'un context social, *omul se descoperă pe sine* într-o nouă lumină, forțele sale creatoare se echilibrează și activează pe un plan supra-individual și *social*, iar prin „găsirea semnificației proprii vieții în conexiune cu valorile și idealele grupului“, conflictele primitive dispar și persoana ajunge la una din cele mai mari cuceriri ale spiritului: *libertatea*. În acest plan se manifestă cu pregnanță factorul de caracter pe care îl relevă Maller⁷⁵⁾ și anume, renunțarea la profiturile sau bunurile imediate pentru profiturile mai mari și mai îndepărtate din punct de vedere al realizării lor pe plan social. Aceste profituri nu mai afectează numai pe individ ca atare, ci o grupă de indivizi sau chiar comunitatea întreagă. Este oare aceasta altceva decât una din propozițiile fundamentale ale imperativului categoric kantian; „Poartă-te în așa fel încât conduita ta să devie lege universală“?

Câtă vreme tendințele sunt desintegrate și în perpetuu conflict — din cauza imposibilității lor de a se spiritualiza și socializa, — acțiunea desfășurându-se după impulsuri și presiuni de moment și câtă vreme individualitatea nu și-a încorporat complexul de valori constitutive ale ambianței spirituale, nu numai că nu se poate vorbi de acțiune liberă, dar persoana trăiește în plină anarhie și se caută mereu pe sine. Numai în momentul în care persoana umană, maturizată și spiritualizată, reușește să funcționeze unitar cu mediul cultural și descoperă faptul că satisfacerea tendințelor sale se poate realiza pe linia indicată de valori și norme sociale, efortul voluntar atinge treapta manifestării libere. Pe această treaptă sentimentul datoriei (o fațetă a complexului eului) nu cunoaște nici o îngrădire; având drumul deschis pentru dezvoltarea activității. E singurul sens al libertății psihologice pe care îl putem formula prin eliminarea eternelor discuțiuni filosofice brodate pe această temă. Libertatea înseamnă așa dar eliberare de conflictul primitiv al tendințelor proprii, prin accentuarea la maxim a eului integrat armonic într-o comunitate spirituală de valori. Din acest punct de vedere, ceea ce pentru un caracter desintegrat și nespiritualizat constituie piedici în dezvoltarea propriei activități, pentru un caracter integrat constituie mijloace de manifestare liberă a eului spiritualizat și de realizare potențată a virtualităților vieții.

În acest chip concepem structura dinamică a caracterului, așa cum ea se poate desprinde din considerarea câmpului normal al psihismului. — privit în generalitatea lui. În această formă, coloratura etică a caracterului este *pozitivă*, în sensul că persoana tinde să promoveze și să realizeze, prin conduita sa, valorile supreme ale ambianței spirituale.

⁷⁵⁾ J. B. MALLER, colaborator al lui May și Hartshorne, aplicând criteriul diferenței tetrade a lui Spearman corelațiilor obținute în urma măsurării diferitelor aspecte ale caracterului (cu bateria de teste a lui May și Hartshorne), conchide că există un factor comun în diversele teste de caracter ( ).

Acest factor general al caracterului este: Dispoziția sau tendința de a neglija un profit (sau bun) imediat, pentru un profit mai mare și mai îndepărtat. Ultimul profit poate fi îndepărtat în timp, și mai mare în sensul că duce la alte profituri (bunuri) de o întindere mai mare; sau poate fi îndepărtat din punct de vedere social mai mult decât din punct de vedere personal și mai mare în sensul că afectează (influențează) un număr mai mare de indivizi. Cf. J. B. MALLER: General and specific factors in character. *The Journ. of Social Psychol.* vol. V. 1934, p. 97.

Integrarea interioară poate fi însă prin coloratura sa etică și *negativă*. În acest caz, activitatea conștientă a eului se desfășoară împotriva eticei existente, înglobând în concepția sa de viață însușirile negative ale eticului (minciună, ipocrizie, înșelăciune sub diverse forme etc.). Fiecare din aceste însușiri negative pretind analize speciale — care intră într'un studiu complet de psihologie a caracterului, — dar care se reduc în ultima analiză la următoarele: La gradul de integrare al persoanei în ambianța socială și spirituală, grad verificabil și constatabil prin atitudinile sociale pe care ea le posedă.

În privința factorilor activanți în structura caracterului nu întâlnim un punct de vedere unitar la diverșii cercetători. De alminteri această chestiune formează în ultima vreme obiectul celor mai minuțioase analize matematice a unor întinse cercetări experimentale și rămâne să vedem în ce măsură aceste analize vor putea să distingă factorii activi ai caracterului pe temeuri strict obiective.

Trebue totuși să menționăm faptul că drumul normal de canalizare al energiilor native se săvârșește în direcția socializării și spiritualizării tendințelor. Factorul activant în acest proces este efortul voluntar, care promovează manifestarea tendințelor mai reduse în intensitate, dar conforme cu valorile sociale, inhibând — printr'un proces similar cu cel al inervație reciproce al lui Sherrington, după cum remarcă McDougall — tendințele mai puternice native, dar neconforme cu aceste valori. Acțiunea voluntară trebue însă să se sprijină mereu pe lărgirea sferei cognitive și pe organizarea vieții emotive a persoanei.

Când această inhibiție *pozitivă* nu poate avea loc, apar mecanismele anormale și patologice ale caracterului, dublura cea mai interesantă a psihozelor.

c) Personalitatea.

Datorită numeroaselor virtualități pe care le posedă viața și datorită imensei diferențieri a mediului social, integrarea nu este nici odată deplină. Unele tendințe sunt imposibil de satisfăcut pe linia indicată de valorile existente, iar tensiunea psihologică reprezentată de caracter slăbește deseori, încât eșirea din cadrul existent al valorilor și încercarea de a crea valori nouă — prin eliminarea sau transformarea celor existente — constituie drama și fermentul mereu inovator al persoanei și al culturii. Integrarea atinge vremelnice anumite echilibruri și planuri spirituale, pentru a căuta în momentul următor o nouă *formă* pentru conținutul vieții. Când această dinamică inovatoare se aplică unei persoane cu un înalt grad de integrare a întregii vieți psihice și cu mari vocații și dotații, caracterul se transformă în *personalitate*. Personalitatea nu mai reprezintă o integrare *purtătoare* de valori, ci un rezervor *creator* de valori. Există fără îndoială, din acest punct de vedere, o enormă diferență între caracter și personalitatea. Caracterul normal păstrează și transmite valorile, în vreme ce personalitatea primenește prin inovație viața culturii. Evident că distincția prezentă are caracteristica pe care o are ori și ce distincție în domeniul vieții, anume, de a exprima elementul predominant fără excluderea celorlalte.

În personalitate se cristalizează și iau forme conștiente marile frământări subterane ale spiritului uman. O personalitate este totdeauna purtătoarea de cuvânt a unui veac spiritual și ultima țintă spre care se îndreaptă și poate

năzui omul. Viata psihică, pe treapta umană, își concentrează cu maximum de potență eternele ei năzuințe și svârcoliri în personalități⁷⁶⁾.

4. Evoluția vieții psihice.

În fine, ultima problemă centrală a Psihologiei este studiul evoluției vieții psihice, privită atât în cerc individual cât și în mersul ei filogenetic (de-a lungul spețelor). Pe plan individual ea va urmări dezvoltarea vieții psihice din momentul procreerii și până la deplina maturizare și la declinul persoanei. Evoluția se va urmări nu numai în etapele ei principale (întâia și a doua copilărie, pubertate, adolescență, maturitate și bătrânețe), ci și pe latura coafigurațiilor și dimensiunilor ei active. Cum evoluează dimensiunile cunoașterii dela percepția senzorială la actul intelectual? Cum se efectuează dezvoltarea și complicarea vieții emotive dela emoția primară, instinctivă la sentimentele superioare de justiție, adevăr, frumos etc? Cum evoluează structurile psihice dela manifestarea lor aproape naturală la creierea persoanei integrate în societate și cultură etc? Iată o seamă de probleme speciale pe care trebuie să le deslege tratarea evolutivă a vieții psihice.

(Va urma)

Dr. Dimitrie Todoranu.

DIN CARNETUL UNUI DASCĂL.

În luna trecută am inspectat mai multe școli confesionale din jud. Sălaj. În capitala județului, în Zălau, tocmai se țineau cursurile de perfecționare pentru creierea cadrelor trebuincioase pregătirii premilitare. Cum majoritatea celor cari participau la aceste cursuri erau învățători, am luat masa, în câteva rânduri la popota lor și-am stat de vorbă până noaptea târziu cu câțiva directori ai școlilor noastre de stat din părțile nordice ale județului, în nemijlocita apropiere de Ungaria.

Discuția noastră se învârtea în jurul problemelor de învățământ și mai ales asupra consolidării învățământului românesc în părțile acestea, unde minoritarii au școli binișor organizate, dar mai ales au contactul viu cu țara unde și-au depozitat toate gândurile și aspirațiile lor etnice. Mulțumită acestui

contact, îmi spuneau acești directori, chiar și Șvabii maghiarizați de dată foarte recentă, își mențin și astăzi școli confesionale cu limba de propunere maghiară, deși Statul nostru e dispus în orice moment să le creeze secții germane, unde ei să se poată cultiva nestinșgeriți în limba lor maternă. Opoziția cea mai dărză, împotriva acestui curent de întoarcere la matcă, o formează preoții romano-catolici — la rândul lor și ei Șvabi maghiarizați — cari folosesc toate mijloacele pentru păstrarea ordinii vechi, așa de plăcută celor dela Budapesta. E interesant, că autoritățile bisericești, în mod tacit, încuviințează această atitudine agresivă a subalternilor lor, iar forurile noastre administrative, dintr'un calcul meschin de aritmetică electorală, închid ochii și înghit jignirea permanentă ce se aduce prestigiu-

⁷⁶⁾ O lucrare remarcabilă, privitoare la tipurile de personalitate, fixate pe baza considerării valorilor dominante ale culturii, este: E. SPRENGER, Lebensformen. Halle. Niemayer. 1928.

lui și demnității noastre naționale în atâtea comune șvăbești dela marginea țării.

În zilele următoare mi-a fost dat să văd cu ochii conduita unui preot romano-catolic din comuna Tășnad. După ce examinase mai mulți învățători minoritari și discutam cu câțiva Șvabi datorită ce-o au de-a propune numai în limba germană și de-a creia în toate comunele un curent de primenire și de întoarcere la vechile deprinderi ale neamului lor, văd că și face loc în cancelaria școlii un preot înalt și voluminos, cu o față plină și bine hrănită. Cu siguranță vreun Șvab, care vine să se plângă de ceva, zic eu încetșor către colegul D. M., fostul revizor școlar al județului Sălaj.

— E protopopul romano-catolic de aici, îmi șoptește el. Și-acum ascultați în ce constă plângerea protopopului! Revizoratul școlar găsisse, că în controalele școlii conf. rom. cat. din Tășnad, figura un număr apreciabil de copii de origine germană, cari învățau numai în ungurește. În consonanță cu legea învățământului particular, autoritatea școlară, a luat măsura, ca întrucât părinții acestor elevi nu sunt dispuși să susțină o școală cu limba lor maternă de propunere, copiii să treacă la școala statului. Dacă este vorba ca ei să și însușească o limbă streină, să fie aceea limba statului în care trăesc, iar nu una cu care n'au nici în clin nici în mănecă. Colegul M. îi arăta, că această dispozițiune nu numai că se sprijinește pe textul legii, dar ea e în perfectă consonanță cu interesele naționale ale locuitorilor, cari au posibilitatea să și păstreze cel mai scump tezaur ce-l are fiecare neam, limba și obiceiurile moșilor și strămoșilor lor.

— Dar ei nu sunt Șvabi, ripostă protopopul; sunt Unguri neaoși, cari nici măcar nu cunosc limba germană. Am întart și eu în discuțiune arătându-i protopopului, că nume ca: Vagner, Stamm, Schüssel, Lang, Gross, Verner

etc., arată și celui mai slab cunoscător, că oamenii aceștia n'au nimic comun cu Ungurii. De altfel chiar numele D-tale, părinte, este atât de strein de neamul căruia zici, că aparții, încât nu pot pricepe cum un intelectual, care are posibilitatea să și cunoască spița neamului cel puțin cu 3—4 generații înapoi, să poată face afirmații temerare cu atâta ușurință. Protopopul a îngălbenit și tremurând din tot corpul, începu să și demonstreze originea: neam de neamul său n'a aparținut niciodată altui popor, decât aceleia a cărui limbă o cunoaște și vorbește.

Iată deci, unde pot fi găsiți factorii de instigație, cari se opun revenirii la matcă a câtorva mii de Șvabi colonizați de dată recentă în Sălaj și Satu-Mare.

În zilele următoare mi-am continuat inspecțiile. Sub influința celor văzute la Tășnad, în raporturile cu intelectualii noștri, aveam același schimb de vederi: starea învățământului nostru și progresele realizate în ultimii 10 ani, conduita minoritarilor, etc.

— Școala românească dela frontiera țării, îmi spunea un preot, a făcut progrese remarcabile. Dv., ca om de școală și ca fost revizor școlar prin părțile acestea le cunoașteți mai bine decât mine: posturi mai multe, învățătorii mai bine pregătiți, control mai intens, biblioteci, cercuri culturale, muzee, reviste, o mulțime de agenți, cari acționează asupra satelor și le ridică culturalicește, din an în an la un nivel tot mai înalt. Hotărât, în privința aceasta mergem înainte. Față de vechea școală confesională de pe vremuri, am înregistrat adevărate succese pe cari nici cei mai sceptici dintre noi nu le pot nega. Cât privește problema minoritarilor, a școlii lor precum și conduita factorilor lor de conducere și în special a preoților și a învățătorilor, vedeți, aici n'ași putea să vă dau aceleași referințe bune. Din contactul ce-l avem zilnic cu ei, ne-am convins pe deplin, că ei niciodată nu se

vor mișca în orbita preocupărilor noastre. Între noi se ridică un părete despărțitor pe cari anii, par'că îl fac tot mai înalt și mai impenetrabil. Nu v'amintiți Dv., acum vreo câțiva ani s'a cetit în Cameră, de către deputatul Dr. Emil Dandea, dacă nu mă înșel astăzi primar în Tg.-Murăș, un document foarte interesant, declarația unui minoritar asupra felului cum înțeleg ei să se comporte în Statul cel nou, pe care nu l-au dorit și în trăinicia căruia nu cred. Cetiți vă rog! se potrivește foarte bine cu credința ce-o împărtășesc astăzi toți minoritarii noștri și în special Ungurii: „Țara, națiunea, instituțiile și tot ce este valah e înaintea noastră superlativul odiosului, ce trebuie urât din toate puterile și combătut prin toate mijloacele. Orice comunicare sau împedcare cu spiritul acesta și cu situațiunea de egal cu voi este sacrilegiu.

În trecutul nostru de dominație ne-a devenit o a doua natură disrețul valahului. Cultură și civilizație pentru noi nu poate fi decât la Budapesta. Bucureștii sunt personificarea bizantinismului celui mai întunecat, unde mergem ca să ne corupem și să facem afaceri în stil balcanic.

Legile țării le privim din punct de vedere al eludării lor, sau ca să tragem eventual profitul pe care ni-l asigurd.

Nu există deosebire între Unguri și Unguri.

Toți dorim, toți tindem, cu toate mijloacele, la păstrarea supremației noastre, ca ceasul învierii noastre să ne afle înmulțiți și întăriți. De aceea strigăm în contra asuprirei de fapt și închipuite, și de aceea ne plângem la „Liga Națiunilor“, la Papa și la bisericile protestante. Trădăm cu amintirea dominațiunii din trecut pentru dominațiunea aceea, care are să ne revină. Noi folosim toate mijloacele: nu avem ce pierde, ci numai ce câștiga.

Frații noștri din Ungaria și amicii noștri din străinătate subminează sta-

țul român — aceia din afară, iar noi dinlăuntru — și pe ei îi apără situațiunea de streini și pe noi ne apără „Liga Națiunilor“ și mai ales legile românești și prostia noastră. Cu cât vom avea mai multe libertăți, cu atât vom lucra mai intens. Cu cât vom avea mai multe drepturi, cu atât vom fi mai periculoși pentru statul român, căci nouă drepturi și libertăți dela Români nu ne trebuiesc, decât ca să le îndreptăm în contra lor.

Ungaria ciuntită ne așteaptă și lucrează pentru noi, eroic, cu toate mijloacele ca și noi. Falsificări de bani acolo, propagandă subversivă aici, pentru secundarea celei din străinătate, toate se fac pentru același unic ideal, idealul reîntregirii coroanei Sfântului Ștefan, care trebuie să vie. Când credem potrivit, vă dăm și banchete, vă facem curte în cuvinte dulci, la indivizi, poate apreciem pe unii din voi, dar iubi, nu-i putem. Însă colectiv, îi urim cu toată tăria sufletului. A slăbi tot ce este românesc, a-i strica cu tot prețul, a alimenta nemulțumirile, discordia înduntru, ponegririle înafară, iată datoria noastră pe teritoriul românesc. Patria pentru noi este maghiară, cea veche. Numai cetățenia forțată, temporală este cea română. De aceea stăm în cetățenia impusă nouă, până ce ne vom putea reuni cu patria. Ce servește consolidarea României, nouă ne strică. Ce este sfânt pentru voi, nouă ne este obiect de batjocură. De aceea este boicotat și afurisit de noi acela, care este patriot loial în senz românesc. Pentru ajungerea scopului nostru suprem nu există cuvânt de onoare, caracter, consecvență“.

— Documentul e într'adevăr foarte interesant, spuse directorul unei școli din apropierea Tășnadului. Am să vă povestesc și eu un epizod întâmplat la școala mea, în toamna anului trecut. O bună bucată de vreme am tot observat, că elevii minoritari dela școala mea, mai toți Șvabi maghiarizați, se strângeau în-

tr'un colț al curții și se jucau săriind peste „coardă”. (Doi elevi învârt o sfoară iar al treilea sare neconținut, nizuindu-se să nu stingherească circuitul sfării). În timpul jocului rosteau ceva cu vocea scăzută, cași când ar fi spus anumite versuri. Intrigat de acest joc, care pasiona numai pe minoritari, am pus câțiva elevi să-i supravegheze și mare mi-a fost surprinderea, când am aflat versurile pe cari le rosteau. Iată ce spuneau: „*Piros, fehér, zöld, ez a magyar föld! — Piros, sárga, kék, rogyon a románokra az ég!*” (*Roșu, alb, verde, ăsta e pământul unguresc; roșu, galben, albastru, să se prăbușească cerul pe Români!*).

Am chestionat elevii, părinții lor etc. dar n'am putut afla sursa acestui joc subtil, care într-o formă nevinovată, încearcă să sugereze elevilor gânduri criminale pentru țara și poporul nostru. Aici nu poate fi decât acțiunea conștientă a intelectualilor minoritari, cari urmăresc metodic fărâmițarea puterii noastre de stat, tocmai cum se indică în documentul arătat de părintele.

* * *

Târziu noaptea, m'am întors la Zălau. Când am trecut pe lângă grădina publică, m'am mirat, că n'am mai văzut statua „Turul”, pasărea mitologică, care a întovărășit pe Unguri acum 1000 de ani, când s'au așezat între Dunăre și Tisa. A fost demontată de administrație, iar Ungurii au luat-o și au așezat-o lângă biserica reformată, îmi spuse colegul M.

În ziua următoare cercetând școala confesională, am trecut prin curtea bisericii și mare mi-a fost surprinderea, când am văzut blocurile masive ale statuii trântite în pozițiile cele mai nevrosimile pe o întindere de 80—100 m., tocmai pe lângă aleia care urcă la biserică. Pe acolo trec în fiecare Duminică credincioșii și fac o adevărată școală de ură, când văd aceste oseminte arun-

cate de-a-valma, ca după un cutremur de pământ. Și-am înțeles pe deplin, că acțiunea aceasta e voită și cu ea nu se urmărește altceva decât să se reinvie permanent în sufletele concetățenilor noștri Unguri icoana trecutului lor istoric, a patriei lor mutilate și să se sădească în același timp, mai ales în sufletele tinerilor, sentimente dușmănoase împotriva acelor, cari i-au adus în această stare.

La frontiera de vest a țării se luce o luptă surdă împotriva noastră: prin școală și alături de ea. Invățătorii confesionali, inspectați des și siliți de programa analitică să-și vadă de treburile lor, n'au timpul fizic să acționeze și asupra populației adulte. Cu atât mai vărtos însă se resimte aici acțiunea preoților. Dacă această influență și-ar păstra caracterul religios, n'am avea nimic de zis. Catolicismul a rămas însă ca și în trecut instrument politic de primul ordin: agresiv și îndreptat împotriva noastră.

În actualele împrejurări, când în preocupările noastre de stat nu se resimte o acțiune convergentă pentru soluționarea problemelor culturale, rolul acesta revine intelectualilor și în special învățătorilor și preoților, cari trebuie să muncească cu entuziasm pentru încheierea unui spirit înalt de solidaritate, în rândurile noastre, și să supravegheze în același timp toate acțiunile subversive ale neprietenilor noștri, infierându-le în organele noastre de publicitate după merit. Când se va exercita acest control cetățenesc cu toată grija, este asigurată paza la frontiera noastră de vest, iar minoritarii lipsiți de anumiți instigatori, vor deveni elemente de muncă și de ordine și se vor simți acasă aici la noi, stimați și respectați de toată lumea.

Ce anchete pline de învățătură ar putea întreprinde marile noastre cotidiene din București la frontiera de vest a țării!

NICOLAE NISTOR

PROBLEME DIDACTICE.

Introducere

Problemele pe cari îmi permit cu modestie să le ridic în seria articolelor ce urmează, sunt rezultatul unor observațiuni de 15 ani în controlul învățământului primar și am credința că vor întâmpina binevoitoarea atenție alor doi factori interesați în cauză: școala normală și învățător. Notez însă că, ele se adresează în special acestuia din urmă.

Sunt o seamă de probleme didactice de mare importanță, dintre cari unele au fost luate în programa învățământului normal, fără să li-se dea atenția corespunzătoare din partea legiuitorului și astfel nu primesc o amplă deslegare practică, iar altele de aceeași importanță, au fost scăpate total din vedere. Mai sunt apoi unele probleme poate mai puțin didactice, dar cari ar trebui să intre în spiritul învățământului normal, ca normalistul să plece în slujba lui deplin pregătit și antrenat sufletește.

Din cauza programei, normaliștii părăsesc școala normală cu o seamă de probleme didactice nelămurite îndeajuns și cu altele pe cari nu le cunosc de loc. Această stare de lucrări formează o piedecă serioasă în calea învățământului primar. Organul de control, conștient de rolul său, se izbește la tot pasul de ele, nu numai la o mare parte dintre tinerii învățători, ci chiar și la unii dintre cei cu vechime în învățământ.

Câteva dintre problemele, mai de seamă sunt următoarele:

1. Programa analitică a școlii primare și adaptarea ei la mediul localității.
2. Orarul.
3. Planul analitic.

4. Registrele școlare și notarea elevilor.

5. Administrația școlară.

6. Legea învățământului primar.

7. Legătura dintre școală și familie.

8. Insuflătura profesională a învățământului.

9. Muzeul școlăr.

10. Excursiunile școlare.

11. Monografia școlară.

12. Culturalizarea satului.

Voiu trata pe rând și cât mai concis aceste subiecte în capitolele ce urmează, socotind că prin acestea pot veni în ajutorul tinerilor învățători la munca ce li-se pretinde să o realizeze. La unele subiecte voi indica și izvoarele mai cunoscute, pe cari să le caute și să se ajute din ele.

I. Programa analitică și adaptarea la mediul localității.

Deodată cu Legea învățământului primar al Statului, ministerul instrucțiunii a făcut și o programă a materiilor de învățământ, numită *programă analitică*. Pe această a tipărit-o și s'a împărțit prin Revizoratele fiecărei școale primare. Cu surprindere am constatat că sunt învățători tineri, cari n'au văzut-o și n'au auzit de ea. Programa se află la fiecare școală, deci tânărul învățător să o ceară dela directorul școlii și să o cetească cu atenție.

Programa ne arată: cari studii sunt prescrise pentru fiecare clasă a școlii primare, cât se ia din fiecare și câte ore să facem săptămânal din fiecare obiect de studiu.

Ea cuprinde *maximul* de lecții din fiecare obiect sau disciplină pedagogică, cum i-se mai zice. Adecă, ea cuprinde materia de învățământ pentru școala la care învățătorul are o *singură clasă*. Învățătorul cu

o singură clasă este obligat deci să predea și elevii să asimileze întreaga materia înșirată în programă pentru clasa respectivă.

Se întâmplă adeseori că programa cuprinde la unele obiecte o parte oare care din materie, ce nu se potrivește cu împrejurările locale. Și în același timp, mediul îi îmbie o parte din materialul său caracteristic, pe care școala nu-l poate desconsidera; ba nici nu se poate lipsi de el. Căci, fiecare localitate are chestiuni de limbă locală; datini, obiceiuri și credințe; chestiuni istorice, geografice și de șt. naturale; chestiuni igienice și sociale etc. Învățătorul e nevoit deci să fac un schimb, o înlocuire de materie de învățământ în programa ce are să execute. Inafară de aceasta, chiar o parte din restul de materie din programa oficială va fi silit să o trateze prin prisma intereselor locale, ca să poată da elevului o de-săvrășită înțelegere a vieții, pe care o trăește societatea din care însuși face parte. Această schimbare și prelucrare a materiei de învățământ din programă, se numește *adaptarea programei analitice la mediul copilului*, la mediul localității.

Ce va face învățătorul care va avea mai multe clase și prin urmare, nu va putea preda toată materia din programa analitică oficială?

În cazul acesta, învățătorului i-se permit următoarele latitudini:

a) să omită dela fiecare obiect de studiu unele subiecte de mai puțină însemnătate, însă așa fel ca să nu piardă legătura continuității obiectului; b) să reducă întinderea unor, cari nu prezintă o prea mare valoare științifică sau educativă și c) va omite și reduce mai ales pe acelea, cari n'au legătură directă cu mediul înconjurător al elevului, deci nu intră în complexul de aspirații al vieții locale. Acestea din urmă

neavând materialul psihologic apercipitiv, n'au bază, deci nu sunt pătrunse, nu interesează și dau puțin folos.

De aceea, învățătorul, când studiază din acest punct de vedere programa, trebuie să cunoască foarte bine mediul în care face școală.

Dat fiindcă, programa oficială cuprinde generalități de cultură pentru toate păturile sociale ale statului, pentru sat și oraș, dealuri și șes, munte și mare, învățătorul poate deci schimba și înlocui la unele studii din programă o parte din materie, înlocuind-o cu aceea pe care i-o îmbie mediul localității și pe care n'o poate neglija fără riscurile de mai sus. Această schimbare să o facă însă numai cu mare grijă și în coînțelegere cu toți învățătorii de la aceeași școală, într'o conferință didactică, ca nu cumva materia schimbată de el, să nu poată fi încadrată în materia cursului complet, adică să nu rupă legătura între materia diferitelor clase ale celorlalți învățători.

Adaptarea programei la mediu e mai cu seamă o înrădăcinare a învățământului în adâncurile vieții locale pe care după ce-l va explora, trunchiul și coroana va tinde să se ridice către scopurile finale pe care le fixează programa oficială. Școala primară nu este o școală de specializare, n'are timp să specializeze, ci e școală de cultură generală, care ține seamă de locul unde se face și tinde în urmă să ridice pe elev cu o treaptă deasupra acestui regionalism cultural, intrând în cultura generală și omogenă a populației rurale a țării, ce rămâne cu atât, cât i-a dat școala primară.

Rămâne deci stabilit că, schimbările ce le face învățătorul în programa statului să se facă cu deosebită grijă nu numai din motivele arătate, ci pentru că învățătorului

nu-i este îngăduit să dăstrugă *omogenitatea culturii unui popor, care este statul însăși.*

După cum s'a văzut mai sus, adaptarea programei analitice la mediu, nu este o chestiune tocmai ușoară. De aceea, ea ar trebui desbătută în școala normală de către profesorul de pedagogie cu elevii săi, după îndrumări precise date de minister. Căci normaliștii părăsesc școala normală și nu știu măcar, care e materia de învățământ ce trebuie să predea când vor deveni învățători.

Dar, această tratare a programei în școala normală e necesară cu atât mai vârtos, cu cât actuala programă este făcută destul de sumar. În ea nu se dau învățătorului suficiente îndrumări didactice și metodice de care ar avea nevoie la executarea ei. Oricât s'ar învăța în școala

normală, didactică și metodică, o bună programă nu poate fi lipsită de explicările ei speciale în acest sens.

Cea mai bună programă analitică pe care am avut-o până azi noi Românii este strălucitul *Plan de învățământ și îndreptar metodic* pentru școalele populare ortodoxe române din Mitropolia Ardealului, lucrată în 1911 de eruditul profesor de azi dela Universitatea din Cluj, Dr. O. Ghibu, fost în acel timp inspector și referent școlar pe lângă Consistorul arhidieceșan din Sibiu. Recomand călduros această programă tinerilor învățători să o consulte. Ea se află la Librăria arhidieceșană din Sibiu. Celind-o, lărgește orizontul învățătorului în concepția ce trebuie să o aibă asupra unei programe analitice.

NICOLAE BEMBEA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PLANUL UNEI LECȚII DE RELIGIE

LĂMURIRI ȘI INDRUMĂRI METODICE.

Lecțiile de religie sunt relativ lăstle de grele pentru învățământul primar, deoarece în majoritatea cazurilor ele reprezintă scene și situații cu totul nemai văzute și nemai auzite de elevi, dintr'o lume antică cu altă viață și alte obiceiuri, cu minuni și miracule, care de multe ori depășesc puterea de concepție a oamenilor, deci și a copiilor. Pentru aceste motive și pentru faptul că elevii cursului primar se luptă greu cu abstracțiuni, se impune să ne folosim de bogat material intuitiv. La acest obiect însă, singurul material intuitiv, care ne stă la dispoziție, sunt icoanele și tablourile.

Dar și din acest punct de vedere luptăm adese ori cu greutate mari. În prima linie la noi în țară a existat tradiția că ilustrarea cărților sfinte este ega-

lă cu o profanare. Când pentru întâia oară a apărut Mica Biblie ilustrată, autorii: actualul mitropolit Nicodem, arhimandritul I. Scriban și P. Savin au fost trași la răspundere și numai cu mare greutate au putut fi achitați.

De atunci mentalitatea oamenilor s'a schimbat. Astăzi se găsesc cărți, reviste și manuale de școală ilustrate. De asemenea și tablouri izolate. Păcat însă că nu se pune destulă grijă în executarea și mai ales în colorarea acestor tablouri.

Astfel Istoria biblică în chipuri de E. Todoran și Gh. Maior nu este colorată, cărțile de citire de curs primar au scene și tablouri de o execuție detestabilă.

La Chișinău se editează niște icoane și tablouri religioase sub nivel din punct de vedere al executării artistice.

Istoria biblică ilustrată, apărută în editura societății evanghelice române din București Ștr. Bursei No. 1, care

deși are tablouri de o execuție artistică și coloratură ireproșabilă, este epuizată și cu greu se mai poate procura din comerț. Tablourile sunt executate după originale de R. Leinweber. Numele autorului ne face pe noi, ortodocșii, să ne apropiem cu oarecare sfială de această operă, deși tablourile prin execuție merită o specială atențiune. Pentru toate aceste considerente mai sus menționate, în lecția mea de religie m'am folosit ca material intuitiv de „Cina cea de taină” de Leonardo d'la Vinci și tabloul lui Iuda „copia picturului I. Zwink”, edit. F. Bruckman, München.

Obicinuît, când intuim cu elevii un tablou, ne mulțumim a ceti din el doar scena sau acțiunea ce o reprezintă. Tot asemenea am procedat și noi în partea I-a a lecției. În ora următoare însă am cercetat mai aproape tehnica picturii întrebunțată de artiștii amintiți spre a reda anumite stări sufletești reprezentate de persoanele, care alcătuiesc scena. Am încercat în același timp să cetim împreună cu elevii din înfățișarea și atitudinea persoanelor, sbuciumul sufletesc exteriorizat prin expresia feții și prin gesturi de fiecare dintre ei.

Cetirea și interpretarea tablourilor cu elevii nu este o inovație a noastră. Ea a fost încercată și de d. P. R. Petrescu, inspectorul general al învățământului primar, în timpul refugiului în Moldova. Rezultatele au fost publicate în broșura „O experiență pedagogică”¹⁾.

Înainte de a întocmi planul lecției am consultat programa analitică și am constatat că ea cuprinde următoarele capitole: Intrarea lui Isus în Ierusalim, Parabola smochinului fără rod, Cina cea de taină, Isus în grădina Ghetsemani, trădarea lui Iuda și lăcomia lui. Cartea de citire de clasa IV de N. Crainic și P. R. Petrescu ținându-se strict de programă, a păstrat aceeași ordine.

Cărțile didactice trebuind să fie aprobate de Minister, probabil că autorii s'au

temut a introduce vreo modificare în ordinea capitolelor. Și totuși Ministerul ar trebui să lase mai multă libertate atât autorilor de manuale cât și membrilor corpului didactic. Căci parabola smochinului fără rod n'are ce căuta între cele două capitole care privesc viața și activitatea lui Isus, ci aceasta trebuie tratată anterior, iar când începe activitatea lui Isus să nu fie întreruptă prin alte capitole.

În mod firesc deci capitolele ar trebui să se succedă în modul următor: „Intrarea lui Isus în Ierusalim, Trădarea lui Isus, Cina cea de taină și în fine Isus în grădina Ghetsemani”, deoarece în ordine cronologică, a avut loc mai întâi întâlnirea lui Iuda cu fariseii, apoi cina, sărutarea lui Iuda din grădina Ghetsemani, prinderea lui Isus și spânzurarea lui Iuda.

Din cauză că autorii manualului, orientându-se după program, n'au ținut seama de ordinea cronologică, au alcătuit un capitol „Cina cea de taină”, care așa cum e redată, nu spune partea esențială din câte s'au petrecut acolo, au întocmit deci o lecție prea puțin interesantă și mai ales puțin înțeleasă de elevi.

Lecția „Trădarea lui Iuda și lăcomia lui” nu are titlul potrivit, căci lăcomia nu este o consecință a trădării, ci invers, deci „Lăcomia lui Iuda și trădarea lui Isus”.

Spre a putea preda cu rezultat bun lecția „Cina cea de taină”, am combinat materialul celor două bucăți, punându-i titlul indicat la începutul acestui articol. În povestire am arătat firea lăcomă a lui Iuda, trădarea, întrunirea apostolilor la cină, vorbele simbolice ale lui Isus! (Luați, mâncați etc...) anunțarea trădării și în fine sbuciumul sufletesc al apostolilor la auzul vorbelor lui Isus.

Lecția am împărțit-o în două pericole. În prima am povestit tot ce s'a pe-

¹⁾ P. R. Petrescu: O experiență pedagogică. Buc. edit. Pavel Surut.

trecut până în momentul când s'au așezat apostolii la masă.

Partea II-a a lecției am rezervat-o scenei petrecute la masă, când Isus Christos a pronunțat cuvintele: ADEVĂR GRĂESC VOUA... considerând că această parte este de cea mai mare importanță.

Izvoare consultate și material intuitiv pentru această lecție am avut:

1. Programa analitică a cursului primar.

2. Cartea de citire de clasa IV-a primară de N. Crainic și P. R. Petrescu.

3. Istoria biblică în chipuri de Eugen Todoran și Gh. Maior.

4. Mica Biblie cu icoane de Nicodem, episcopul Hușilor, Archim. I. Scriban și H. P. Savin, București 1913.

5. Istoria biblică ilustrată, editată de societatea evanghelică română.

6. Sehen und Erkennen de P. Brandt, ed. F. Hirt, Leipzig.

7. Copia în cromolitografie a Cinei celei de taină de Leonardo da Vinci.

8. Copia tabloului lui Iuda de I. Zweig din revista ilustrată Velhagen & Kasing No. 11 din 1910.

9. Colecția de tablouri religioase apărută la Chișinău.

LECȚIA VECHE. Ce ați avut pentru astăzi la Religie?

(Intrarea lui Isus în Ierusalim). Să-mi spună unul această povestire. Pe cine a trimis el să-i aducă asinul? (Pe doi dintre ucenicii săi).

PREGĂTIREA. Câți ucenici avea Isus? (12). Cine erau ucenicii lui Isus? (niște oameni simpli, de obicei niște pescari și oameni săraci). Dintre ucenicii lui nu erau toți oameni buni și cu frica lui Dumnezeu. Unul dintre ei, numit Iuda Iscarioteanul, era un om rău, lacom de bani și necredincios.

ANUNȚAREA. Astăzi vom vorbi ceva despre Iuda.

PREDAREA. Prima pericopă. Ascultați! Iuda, am spus că era om rău și la-

com. Auzind că fariseii au ură pe Isus și voiesc să-l piardă, s'a dus la ei, și le-a spus: „Cât îmi dați să vă dau pe Isus în mâinile voastre?” Și s'a tocmit cu ei să-l vândă pentru treizeci de arginți.

„Cum vom cunoaște noi pe Isus între ceilalți oameni!”

— „Să prindeți pe acela, pe care-l vom săruta eu”.

Isus știa că se apropie ceasul ca să fie prins, de aceea a chemat într'o seară pe toți ucenicii să stea împreună la masă.

Așezându-se la masă, Isus luă pâinea și rupându-o zise „*Luați mâncați că aceasta este trupul meu*”. (Scriu cuvintele pe tablă). Apoi luând paharul cu vin zise: „*Beți dintru acesta toți, acesta este sângele meu, al legii celei noi, care pentru voi și pentru mulți se varsă spre ertarea păcatelor*”. „*De acum nu voiți mai bea vin până ce nu voiți bea din vinul cel nou acolo, sus, în împărăția tatălui meu*”.

Reproducerea: Să cetească unul ce e scris pe tablă? (X citește). Să-mi povestească cineva ce am istorisit eu. Aveți dreptul să vă uitați ce e scris pe tablă. Ce fel de om era Iuda? Pe ce se cunoaște că era lacom? Care era semnul recunoașterii lui Isus prin mulțime? (Sărutarea lui Iuda). Ce-a zis Isus când a frânt pâinea? Dar când a luat paharul cu vin? Cum se numește masa pe care a luat-o Isus cu ucenicii săi? Care a fost cea din urmă masă a lui Isus pe pământ? De unde știm acest lucru?

A doua pericopă.

Acum ascultați mai departe! Cum stătea Isus cu ucenicii la masă, pe fața lui se vedea o mare tristete și nimeni nu îndrăznea să întrebe ce are. Era trist fiindcă știa că Iuda l-a vândut. Cum stătea așa pe gânduri, atingând în blidul care-i stătea dinainte zise... așa., încet, ca pentru sine: „*Adevăr grăesc vouă, că unul dintre voi, care mănâncă cu mine, mă va vinde*” (scriu pe tablă). S'a întâmplat că chiar în momentul acela Iu-

da întingea cu pâine în același blid cu Isus. Când au ajuns vorbele lui Isus la urechile ucenicilor, deodată s'au răscolit sufletele lor, ca și cum ai arunca un bolovan într'o apă liniștită, care acum face valuri. Fiecare se agita și întreba: „Ce a zis Isus? este cu puțință așa ceva? care o fi acela? nu cumva voi fi eu acela despre care Isus crede că-l va vinde? Ba începuseră să se certe chiar întreolaltă pentru aceste vorbe. Când a venit rândul lui Iuda, s'a întrebat: „Nu cumva sunt eu acela” (scriu pe tablă). Isus răspunse: „Tu ai zis-o” (scriu). Apoi mai departe: „Acum ce ai să faci, fă mai repede” (scriu). Astfel s'a terminat cea din urmă cină a lui Isus cu ucenicii săi iar Iuda rămase pe gânduri cu punga cu arginți în mână.

Reproducerea. Să citească unul ce am scris eu pe tablă. Cine poate să-mi povestească cele întâmplate? Cum era Isus când stătea la masă? (trist). De ce? (știa că Iuda l-a vândut). Ce-au făcut ucenicii când au auzit vorbele lui Isus? Ce făcea Iuda?

Recapitularea. Despre ce am vorbit astăzi, sau mai bine: cum să punem titlu la lecția învățată de noi? *Trădarea lui Iuda și cina cea de taină.* (O scriu pe tablă). Adecă... despre ce am învățat noi astăzi? (Despre... elevul repetă titlul lecției). Să băgați de seamă că despre această lecție vă întreabă, chiar astăzi, când vă întoarceți din recreație.

Se dă recreație elevilor.

Notă: Până aici se poate considera lecția pe deplin terminată, trecută prin toate fazele. Deoarece materialul tratat e cuprins în carte în două lecțiuni, în locul lecției a doua, voi face o încercare de a cetii și interpreta tabloului Leonardo d'a Vinci „Cina cea de taină”, bazându-ne pe cunoștințele deja tratate în lecția de față. Această citire și interpretare s'ar putea face și în ora viitoare de religie, fără a ni se putea imputa că răpim din timpul elevilor spre a trata un

material nou, neprevăzut în programa analitică. Noi ne justificăm procederea prin faptul că am concentrat materialul tratat într'o singură oră, deci dispunem încă de o oră, pe care o vom utiliza astfel decât prevede programa analitică.

Concentrarea materiei într'o singură oră nu conține vreo greutate, deoarece materialul nu este nici prea mult, nici prea greu pentru elevi.

Utilizăm pentru citirea tabloului imediat ora următoare, ca să avem materia proaspătă.

PLANUL lecției de Religie.

Subiectul: Citirea tablourilor: Iuda și Cina cea de taină.

Locul: Școala de Aplicație cl. IV, V, VI, VII.

Timpul: Vineri în 15—II ora 10—11.

Propunător: C. Sporea, directorul școlii normale din Deva.

Material didactic: 1. Tabloul în ulei: Iuda Iscarioteanul. 2. Tabloul: Cina cea de taină de Leonardo d'a Vinci.

I. **Recapitularea lecției făcute dela 9—10 și aprofundarea etică.** Pe una din table se află titlul lecției avute: Trădarea lui Iuda și Cina cea de taină, apoi toate citatele din prima pericopă. Pe tabla a doua sunt citatele din pericopa a doua. Unul din voi să-mi povestească ce v'am istorisit eu în lecția anterioară. Așa dar cine l-a vândut pe Isus? Ce fel de om era Iuda? (Lacom și rău la suflet).

Iată, vă arăt aici un tablou. (Arăt tabloul lui Iuda). Pe ce cunoașteți voi că acesta este Iuda? Cum îi este fruntea și fața? (îngustă și încrețită). Ce arată asta? (răutatea). Ia priviți la urechea lui! Este urechea lui naturală, așa ca la alți oameni? (Nu). Să știți și urechile lui erau altfel ca la alți oameni și poporul zice să te ferești de omul însemnat de Dumnezeu, că acele este om rău. Dar ce ține el într'o mână? (Punga cu bani). Semnul sgârceniei sale. Dar ce face cu mâna cealaltă? (Și-o ține în barbă). Oare ce face el acum? (Se gândește). La ce? (Cum să mai câștige bani) căci el este foarte lacom, dacă a fost în stare să-

vândă și pe Christos. Care a fost semnul recunoașterii lui Isus? (Sărutarea). Dar pe noi cine ne sărută, cei care ne iubesc, ori cei care ne urăsc? (cei care ne iubesc). Ce credeți voi, ce inimă a avut Iuda, care a folosit semnul dragostei, sărutarea, ca să-l vândă pe Isus? (Un om cu totul rău la suflet). Dar dacă zice ea către cineva: „Las'că știu eu, aceea e sărutarea lui Iuda”. (Aceasta înseamnă lingușirea omului viclean). *Să vă feriți de sărutarea lui Iuda.*

II. *Cetirea tabloului: Cina cea de taină.*

Acum am să vă arăt alt tablou (Arăt tabloul „Cina cea de taină”). Ce reprezintă această? (Cina cea de taină). Cine se află la mijlocul mesei? (Domnul nostru Isus Christos). Dar în dreapta și stânga lui? (Cei 12 apostoli). Inchideți un ochiu, faceți mâna ochean și uitați-vă cu băgare de seamă la tavan și la pereții odăii, unde se află ei. Este loc mult în spatele lor până la ferestre? (Mult). Ei se aflau într'o odaie foarte mare. Nu orice pictor poate să arate prin pictură un spațiu așa de mare. Cum stau apostolii la masă; sunt ei liniștiți? (Nu, ei sunt foarte agitați). Gândiți-vă la ce v-am povestit eu. De ce erau agitați? (Fiindcă spusese Isus că unul dintre ei îl va vinde). Priviți acum mai bine și

vedeți cum sunt ei grupați: **trei, trei, trei, trei**. Vă aminteam eu când Isus a spus vorbele de mai sus, toți s'au cutremurat ca și când ai fi aruncat un bolovan într'o apă adâncă, care face valuri, valuri. Priviți-le cum se agită. Acum să luăm pe fiecare în parte, să vedem ce se petrece în sufletul fiecăruia. (Iau pe fiecare la rând și cetind pe fața fiecăruia, caut să explic ce se petrece în sufletul său).

Arăt apoi că deși sunt grupați câte trei... trei..., totuși au legătură întregolaltă prin atitudinea mâinilor și corpului lor, încât în felul acesta formează un ansamblu perfect.

Reproducerea celor tratate.

Trădarea lui Iuda.

Cina cea de taină.

Tabloul lui Iuda.

Tabloul cu „Cina cea de taină”.

Ca lecție pentru ora viitoare:

1. Să se știe cele tratate.

2. Elevii conduși de instructori să viziteze biserica și să găsească acolo între picturi: 1. Intrarea lui Isus în Ierusalim. 2. Cina cea de taină, și să facă comparație între ele.

Recreație.

Discuție cu normaliștii și institutorii asupra celor tratate.

C. SPOREA

C R O N I C A

FIȘA PERSONALĂ. — Comisia compusă din D-nii profesori C. Rădulescu Motru, F. Ștefănescu Goangă și G. Antonescu, încredințată de Ministerul Instrucțiunii cu alegerea unei fișe de observație psihologică, a recomandat Fișa Personală întocmită de Dl prof. F. Ștefănescu Goangă (în colaborare cu L. Rusu, Al. Roșca și D. Todoranu) apărută în Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, precum și Fișa Pedagogică apărută în Editura Casei Școalelor. Membrii corpului didactic au libertatea să aleagă pe una din aceste două fișe.

MĂSURAREA FUNCȚIUNILOR PSIHI-CE. — A apărut în Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj „*Teste pentru măsurarea funcțiilor mintale*” de prof. Ștefănescu Goangă, Al. Roșca și S. Cupcea. În această broșură sunt date teste pentru măsurarea atenției, memoriei, imaginației, asociației, observației și învățării. Deasemenea sunt date toate indicațiunile necesare pentru aplicarea testelor, elaborarea rezultatelor și confecționarea materialului experimental. Testele sunt etalonate pe subiecți români și sunt întocmite pentru vârstele

dela 8 ani până la adult inclusiv.

Broșura se poate comanda dela Institutul de Psihologie Cluj, Strada Regală 11. Costul 20 lei.

MĂSURI PRACTICE PENTRU ELIMINAREA SENTIMENTULUI DE INFERIORITATE. — Psihanalistul vienez A. Adler a arătat că trăsătura fundamentală a oricărei individualități o formează tendința de afirmare, voința de putere. Când această tendință de afirmare este împiedecată de existența unor anomalii fizice sau fiziologice (de ex., malformațiunii ale feței, ale șirei spinării etc.) individul respectiv trăește un profund sentiment de inferioritate. Pentru a scăpa de acest sentiment individul caută diferite modalități de compensare, de ex., caută să se afirme în artă, în sport, în știință etc. Dacă însă, individul respectiv, nu reușește să se afirme, lipsindu-i inteligența sau aptitudinile necesare, psihicului lui se va resimți considerabil, va deveni iritabil, ursuz, melancolic, asocial, sau va căuta o eșire prin sinucidere sau prin acte antisociale. O mulțime de infracțiuni au la bază aceste cauze.

Pentru a le remedia aflăm că autoritățile americane au hotărât să supună unor operațiuni cosmetice pe toți criminalii primari, pentru a le înlătura acele diformații ale feței sau ale membrelor care-i fac să tăiască un sentiment de inferioritate, sentiment care-și va căuta o canalizare în acțiuni potrivnice celor mai favorizați decât ei, în acțiuni antisociale. Această măsură a Americanilor va avea cu siguranță un ecou favorabil, încât prin ea se vine atât în ajutorul individului cât și în ajutorul societății.

EXAMENELE DE 4 CLASE PRIMARE.

— Avându-se în vedere că în timpul ocupațiunii inamice s'a distrus mare parte din arhivele școalelor primare și că din această cauză o seamă de funcționari publici cari și-au pierdut certificatele emise la vreme, nu pot să obțină dupli-

cate spre a-și legitima studiile, Ministerul a decis să se institue o Comisiune excepțională de examen general între 18—25 Martie a. c., pentru terminarea primelor 4 clase primare în condițiile art. 158 din Regulamentul legii învățământului particular.

Examenele se vor ține numai la reședințele județelor iar comisiunile vor fi prezidate de respectivii revizori școlari.

Candidații vor dovedi cu actele oficiale că sunt funcționari publici și că arhiva școlii, pe care au urmat-o, a fost distrusă.

REDUCERI BUGETARE. Bugetul Statului va fi redus cu 10% la capitolele „materiale”. Dl Dr. C. Angelescu, Ministrul Instrucțiunii, s'a opus categoric acestei noi reduceri, declarând că va demisiona din guvern dacă bugetul școalelor va fi scăzut. Energicul protest al d-lui Dr. C. Angelescu a impresionat și deocamdată școala va fi ferită de o nouă reducere, care ar însemna anularea tuturor eforturilor de ridicare culturală a națiunii.

Inregistrând acest fapt cu toată recunoștință pentru dl Dr. C. Angelescu, ne exprimăm regretul de a nu vedea susținut suficient de către profesorii și învățătorii parlamentari un ministru care veghează asupra școalei noastre cu atâta pricepere și dragoste.

INGRIJITOARE DE COPII. La Clinica Ginecologică a Universității din Cluj s'a deschis un curs de îngrijitoare de copii. Se primesc fete dela țară, mai mari de 18 ani, cuminti, sănătoase și cu puțină știință de carte, care doresc să învețe în mod inteligent cum se cresc copii. Iși pot asigura în felul acesta o bună carieră. Elevele vor primi întreținerea completă în schimbul unei taxe modeste și — pentru cele silitoare — chiar gatuit.

Cursul durează un an.

C Ă R Ţ I — R E V I S T E

BIBLIOTECA ÎNVĂȚĂTORILOR.

Cei 7 ani ai școlii normale s'au dovedit insuficienți pentru buna pregătire a învățătorilor.

Prin modificarea legii învățământului primar-normal din Iunie 1934 s'a mai adăugat un an de studiu, al optulea, care va trebui să fie un an de sinteză a cunoștințelor și de mai temeinică muncă personală a elevilor.

Cu toată grija de a se da acum o programă care să corespundă nevoilor școlii primare și normale, totuși nu se poate afirma că vor ieși învățători perfect pregătiți.

Numai în viața practică, se poate vedea ce pregătire a dat școala normală învățătorilor și numai ei pot mărturisii că lipsuri recunosc în pregătirea lor.

De sigur că timpul și munca personală poate duce la o perfecționare tot mai mare a învățătorilor.

Cei cari au norocul unui mediu prielnic, unor sfătuitori pricepuți (colegi mai bătrâni, personal de control la învățare), vor ajunge în scurtă vreme să fie stăpâni pe arta predării cunoștințelor, pe o cultură profesională și generală absolut necesară unor buni învățători.

În afară de îndrumătorii amintiți mai sus, învățătorii pot găsi cu ușurință înțelepți sfătuitori în cărțile din mica lor bibliotecă.

Această bibliotecă trebuie însă premunită cu lucrările mai de seamă, care pot îmbogăți sufletul și pot deschide orizonturi largi spre marile probleme ale școlii și ale satului.

Izolată însă în satul pitit după dealuri, învățătoarul nu are decât foarte rar prilejul să descindă în oraș, să privească și să răsfoiască într-o librărie bine asortată ultimile noutăți cari pot îmbogăți energia lui sufletească.

Această mare piedecă trebuie însă înlăturată. Dacă învățătoarul nu poate veni al oraș după cartea necesară lui, să neaergă cartea la el acasă, să-i ciocneas-

că la ușa chiliuții lui modeste și să-l invite la sfat bogat în vorbe înțelepte.

Gândul acesta a frământat pe doi harnici profesori din Cluj (d-nii C. Iencica și D. Goga), cunoscători ai sufletului învățătorului, ai nevoilor școlii rurale și a problemelor pe care le pune satul românesc și în special satul din Ardeal.

Pe lângă primul dar făcut sufletului învățătoresc (Revista „Satul și Școala”) ei pornesc la drum o nouă publicație periodică, Biblioteca Învățătorilor, cu menirea arătată în rândurile de mai sus.

Prima carte: *Școlarii Alicei Franchetti* (traducere după marele pedagog italian G. Lombardo Radice), este chemată să miște sufletul educatorilor, îndrumându-i la adevărat apostolat.

În cele 160 pag., învățătorii vor găsi realizările obținute printr'o muncă perseverentă într'o școală rurală (Montesca), care a putut să furnizeze material bogat pentru marea reformă a învățământului primar din Italia.

Cartea este precedată de un studiu documentat al dlui Francesco Bettini, inspector școlar în Florența.

În numerele următoare ale Bibliotecii Învățătorilor vor apare: *Legea învățământului primar*, cu note și comentarii de C. Iencica.

Cultura satelor, de H. H. Stahl.

Pedagogul V. Gr. Borgovan, de Dimitrie Goga.

Tratat de corespondență școlară, de C. Iencica.

Din înșirarea făcută se poate vedea că această publicație va avea un larg răsunet în sufletul învățătorilor, ușurându-le activitatea prin bogate informații și studii documentate atât de necesare lor.

Broșurile se pot procura dela: Red. rev. „Satul și Școala” (Cluj Str. Mărzescu 21).

„Patria” Radu Carpîn

LOMBARDO RADICE G. *Școlarii Alicei Franchetti*, traducere. Edit. revistei „Satul și Școala, Cluj, 160 pag. 25 lei.

Alice Franchetti, o nobilă femeie, italiană prin căsătorie, crează pe moșia soțului său două școli, Montesca și Rovigliano, cărora cu un entuziasm și un spirit de jertfă nemărginit, le închină toată viața sa. Numele său este pe drept apropiat de către Italieni de acela al lui Pestalozzi. În aceste școli, sub îndemnul și supravegherea ei, cât a trăit, și a conducătoarelor formate de ea, mai în urmă, s'au aplicat cele mai umanitare idei în ce privește educația țăranilor de pe moșie, precum și principiile pedagogice cele mai înaintate, de unde — după cum se spune în această carte, — s'ar fi inspirat chiar Maria Montessori și care ar fi fost legiferate prin marea reformă a lui Giovanni Gentile.

„Studiul naturii este cel care ocupă centrul activității școlare la Montesca. Desenul este unul din mijloacele de muncă și de studiu preferate și însoțește toate studiile; dar rămâne numai un mijloc de a desvolta în copil aptitudinea de a-și da seama de ceea ce vede, pentru a reproduce. Deasemenea, o inovație a școlii din Montesca este așa zisul „Calendar”, care constă în adunarea unor foi, pe care elevii îndemânatici la desen, desenează obiecte observate în mediul lor.

Se întocmesc și calendare meteorologice, cuprinzând observațiile elevilor relative la starea timpului.

Studiul animalelor și al plantelor se face pe exemplare, care pot fi ținute lângă școală, printrucă elevii să le poată observa întreaga dezvoltare, și să le dea îngrijirile necesare. Observarea metodică este scopul acestui învățământ. În fiecare lună se face câte o compunere ilustrată asupra unui obiect de observație.

De lângă școală e nelipsită grădina (de zarzavat și flori) și muzeul.

Într'un cuvânt școlile Alicei Franchetti au fost promotoarele reformei lui Gentile și au realizat principiul școlii active.

La lucrarea de care ne ocupăm aci,

Lombardo Radice n'a vroit să facă un studiu sistematic, cât mai mult să aducă un omagiu, acelei care a fost numită „soră a tuturor” sau „sfânta” (Alice Franchetti).

Prin entuziasmul, pe care îl deșteaptă activitatea Alicei Franchetti și prin ideile destul de înaintate ce le aduce, cartea poate fi de un real folos. (Rev. gen. a Invățământului).

Ioan Alexandrescu

GHEORGHE I. BRĂTIANU: *File rupte din cartea războiului*. Ed. „Cultura Națională”; 181 pag. 60 lei.

Literatura atât de săracă și de ireală a războiului nostru, a cunoscut, însfârșit, o biruință frumoasă, prin cartea d-lui Gheorghe I. Brătianu. „*File rupte din cartea războiului*” conține însemnările din timpul campaniei anilor 1916—1918 ale unui tânăr voluntar, pe care avântul său patriotic, tradiția familiei sale și locul de înaltă răspundere în viața Statului pe care-l deținea părintele său, l-au purtat, fără nici o cruțare, în focul cumplit al luptei. Deși fragmentară, cartea dă o impresie dintre cele mai puternice despre ceea ce a însemnat războiul nostru în munții Moldovei.

Pentru cei cari am trăit aievea tragediile încercări care-au premers bucuria biruinței finale, impresia este de-a-dreptul sguduitoare, o adevărată reîntoarcere pe front, într'atât a reușit autorul să zugrăvească cu talent și sinceritate războiul.

Sunt pagini în această carte care au atâta putere de evocare și de simbolizare, încât ele nu vor întărzia să fie scoțite printre cele mai vrednice de a fi împărtășite tineretului, pentru a-l educa cu pilde de acelea care pot face mândria și tăria neamului.

Iată un exemplu:

„Pe drumul ce urcă spre noi, dela Pârdu Boghi, e mișcare și viață. În lung alai, femei și copii ne cădă sus proiectile și focoaase lucitoare, întorcân-

du-se la vale cu tuburile trase și încegrite. Urlând, obuzul nemțesc se repede peste creastă, și crapă de ciudd, răscolind pământul. Fetele se scoală, răzând de zpceala mătușii speriate. Câteva gloanțe rătăcite mai bázăie prin aer, dar nimic nu oprește bună-voința săten- celor. Nici nu-și dau seama că îndeplinesc vreun lucru deosebit, vreo faptă vitejească. Cum se duceau seara la fântână, cu donițele pe umeri, tot astfel ne aduc și acum hrana gurilor flămânde de oșel. E în vitejia lor ceva atât de simplu, de obișnuit, ca și cum ar fi dela sine înțeles ca și femeile să înfrunte primejdiile războiului. Și totuși, prin iadul de foc și fum, răzând de urletele amenințătoare ale ghiulelelor, ele torc firul ce ne leagă tot mai strâns de țară. Ca o nouă friză a Panateneelor, șrul lor ridică, de-asupra slăbiciunilor trecătoare și a șovăielilor omenesci, intruchi- pareă Patriei veșnice, săpată în trupuri și în suflete, în țărând și în văzduh, mai trainic decât chiar în stânca slă- vită a Acropolei.

În ochii tuturor, ele sunt icoana vie a Neamului în primejdie, amintindu-ne în fiecare clipă, de mai era nevoie, că un popor întreg, dela Vlădică la opincă, luptă, pe viață și pe moarte, pentru lege și moșie, pentru vetrele încălitate, pentru țărâna sfințită de moaștele trecutului. Nu ne aduc numai plumb și fer, ne înalță și sufletele prin pilda lor întăritoare. Căci ce semn mai frumos, ce simbol mai înalt al apărării îndârjite, poate fi, decât acest sat care se ridică întreg, luptând, spre creste și spre slava strămoșilor?" (pag. 90—92).

Di Gheorghe I. Brătianu este un sa- vant care și-a câștigat de mult un drept la recunoștința noastră prin valoroasele sale opere istorice. De astă dată s'a ma- nifestat sub un nou și fericit aspect, care-i dă drept să ia loc printre acei scriitori ai noștri care cu darul sufle- tului lor, multiplică și desăvârșesc ener- gia și nobleța neamului românesc.

D. G.

FELEACUL. Schiță monografică de Valeria V. Marchiș, învățătoare. Editu- ra Revistei „Satul și Școala”. Cluj. Din capul locului o constatare: monografia satului Feleac (Cluj), ca și aceea a sa- tului Sudrigiu (Bihor), de care pomenim tot în acest număr, (Revista „Căminul Cultural” No. 2), sunt alcătuite de în- vățători „regăteni”. O accentuăm, nu pentru vreun considerent regionalistic, ci pentru a evidenția faptul că un învă- țător care își înțelege rostul, poate mun- ci oriunde ar fi „aruncat”, fără ca, tân- jind mereu după orașul, satul, sau ju- dețul natal, să stea în activitate.

Feleacul, sat așezat în marginea Clu- jului, este obiectul studiului monografic din acest volum. Cartea are un caracter semi-literar, partea științifică fiind in- teligent intercalată. Așa se explică sub- titlul pus cărții: „Schiță monografică”. Drept e că stilul rigid, oficial al unor lucrări de acest soi, îngreunează lec- tura pentru cel ce e mai puțin înțiat în ale cercetărilor monografice. Autoarea s'a ferit de acest lucru. Creionările ușo- are, povestirile picurate cu un humor sănătos, măresc interesul lecturii. Oa- menii ni se prezintă în fața ochilor, da- torită formei vii în care ne sunt repre- zentați.

De reținut că și aci la Feleac, ca și aiurea, există răul concubinajului, de- seori cu înfățișări destul de dezastruo- ase, în paguba sănătății satului. Motivul principal: goana după avere. Reacțiunea bisericii, deși existentă, nu se resimte... Și totuși e un rău care nu trebuie să-l scăpăm din vedere.

De sigur cartea nu cuprinde un studiu științific de monografie. Totuși cuprin- sul nu plictisește și astfel câștigul cu- noștințelor se face pe nesimțite.

Dacă ar scrie și alții așa și atât cât a- scris autoarea despre satul Feleac, tot ar fi mai bine. , Val. Măgurean.

PROGRES ȘI CULTURĂ. — Anul III. Nr. 1 pe Ianuarie 1935. Reținem articolele: din contribuția învățătorilor la dezvoltarea culturii naționale și Ioan Pop Reteganu, studiu datorit D-lui V. Netea.